

ПРИЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗЕЦ ЗА ПРОГРАМИТЕ ПО INTERREG

CCI	[15 знака]
Заглавие	Програма INTERREG-ИПП ТГС България - Сърбия 2021- 2027
Версия	1.0.
Първа година	2021 г.
Последна година	2027 г.
Допустими от	
Допустими до	
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решението за изменение на програмата	[20]
Дата на влизане в сила на решението за изменение на програмата	
Региони по NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели) в рамките на програмата	Република България – 6 области на ниво NUTS III: Видин, Монтана, Враца, София, Перник, Кюстендил Република Сърбия – 7 окръзи на ниво NUTS III: Борски, Зайчарски, Пиротски, Нишки, Топлички, Ябланички, Пчински
Направление	A

1. Съвместна програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмен район (не се изисква за програми по направление В на Interreg)

Позоваване: член 17, параграф 3, буква а), член 17, параграф 9, буква а)

Районът на трансгранично сътрудничество (ТГС) България – Сърбия се намира в Югоизточна Европа и обхваща 13 региона на ниво NUTS III или еквивалентни на тях, а именно: 6 области от българска страна – Видин, Монтана, Враца, Софийска област, Перник и Кюстендил и равностойните на тях 7 окръга на равнище от сръбска страна – Бор, Зайчар, Нишава, Топлица, Пирот, Ябланица и Пчиня.

Дължината на границата между България и Сърбия е 341 км, 315 от която сухопътна граница (включително пет гранично-пропускателни пункта Брегово – Мокрание, Кула – Връшка чука, Калотина – Градина, Стрезимировци и Олтоманци – Рибарци) и съответно 26 км по река Тимок. Общата площ на ТГС е 43 963 км². В България то представлява 20,56% от цялата територия на страната, докато в Сърбия представлява 12,09%.

Общото население на програмния район 14,13% от общото население на двете държави със средна гъстота на населението от 45,67 жители на кв.км.

Структурата на населеното място се характеризира с оскъдно население, малки населени места и ограничен брой по-големи градове като Видин, Монтана, Враца, Перник и Кюстендил (от българската страна) и Пирот, Ниш и Димитровград (от сръбска страна).

Граничните планини Осогово и Влахина също са разположени там, както и части от няколко други планини: Стара планина, Рила, Верила, Конявска и Земенска (от българска страна) и Стара планина, Дели Йован, Ртандж и Озрен (от сръбска страна).

Програмният район е богат на водни ресурси: реки, р. Дунав, която граничи с региона на север е природен ресурс със силен потенциал за региона, р. Нишава, р. Тимок, р. Ерма, р. Струма, р. Искър, р. Огоста и р. Лом; езера (Огоста и Власина, множество по-малки езера допълват богатите водни ресурси на региона) на разположение в цялата зона на сътрудничество.

Климатът е разнообразен – от умереноконтинентален, преходно-континентален до планински. Граничният регион се оценява като притежаващ богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

1.2. Съвместна програмна стратегия: Обобщение на основните общи предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториалните различия и неравенства, съвместните инвестиционни потребности и взаимното допълване и синергиите с други програми и инструменти за финансиране, извлечените поуки от опита в миналото и макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато програмният район в своята цялост или частично попада в обхвата на една или няколко стратегии¹.

¹ Текстът по-долу е структуриран по начин, който предоставя основано на доказателства обобщение на най-новите социално-икономически предизвикателства, неуспехи в развитието и икономически двигатели на

1. ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ТЕРИТОРИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ

Многоаспектните фактори се сблъскват и оформят специфичния контекст на трансграничното сътрудничество по външните граници на Европейския съюз (ЕС). Не е възможно да се поставят на заден план разделителните линии по външните граници на ЕС, чиито особености могат да бъдат проследени във всяка област на политиката и институционална среда. Един такъв фактор е трайното отрицателно въздействие на историческото отделяне на двете съседни държави в областта на трансграничното сътрудничество, което продължава да надхвърля благосъстоянието на региона. Друг фактор са различните институционални управленски структури в двете държави, които често се отразяват на съвместни и интегрирани действия и решения. Едновременното прилагане на политиката на ЕС за разширяване и сближаване често е в конфликт, като същевременно се преследват техните индивидуални цели. Всичко това е само малка част от предварителните условия, които определят различни стратегически акценти и подходи за изпълнение в програмите по Interreg за външните и вътрешните граници. Въпреки че повечето вътрешни програми на ЕС предоставят подкрепа за решения на глобалните предизвикателства, териториите по ТГС-ИПП все още са изправени пред необходимостта от догонващо социално-икономическото развитие. Поради това основното съвместно предизвикателство на региона на трансграничното сътрудничество за периода 2021—2027 г. е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по-напреднал курс на развитие, макар и същевременно да е изправен пред постоянни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и предприемачество, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна бизнес среда. Може да се очертае следният модел на териториално отклонение в областта на трансграничното сътрудничество: тенденция за по-високи резултати по измерението „ефективност“ (БВП и БДС), но по-ниски резултати по отношение на основното измерение (инфраструктура, здравеопазване и образование), иновации (цифрова готовност и динамика на бизнеса) и опазването на околната среда (разнообразни източници на всички форми на замърсяване, ограничен капацитет за гражданска защита срещу природни бедствия). Когато тези икономически отблъсквания се осъществяват в слаб трансграничен институционален контекст и при липсата на практики без въглеродни емисии, перспективите за териториално сближаване в съответствие с целите на ЕС (Териториален дневен ред 2030; Зелена сделка) са изправени пред допълнителни предизвикателства. Извършеният териториален анализ за целите на програмирането и актуализираната му версия дават

областта на ТГС с цел дефиниране на стратегията на програмата за сътрудничество. Резюмето обаче се сблъсква с ограничението на данните поради липсата на сравними и еквивалентни данни по NUTS 3 в двете страни. Актуалността и източниците на данни разкриват друг методологичен проблем. Често се случва, когато важни индикатори да не присъстват равномерно и в двете територии. Когато настъпи цялото това ограничение, вместо това се използват данни от горната пространствена скала (NUTS 2-1, национално ниво), като се отчита съпоставимост (по отношение на източника, измерване и навременност), реципрочност и уместност в контекста на ТГС, за да се улови по-добре териториалното измерение на секторните политики на всички нива на управление, чиято необходимост е подчертана в Териториалната програма 2030. Има още един методологичен проблем - поради големия брой административни единици (общо 13), които оформят програмната област и за да текстът да бъде възможно най-кратък и в същото време информативен, използваните количествени данни се осредняват по територия, напр. българска част от зоната на ТГС (средно) / сръбска част от зоната на ТГС (средно). Когато наблюдаваните тенденции варират значително в различните области, вътрешнорегионалните различия се представят по област вместо да се осредняват.

възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на различията и движещите сили за развитие:

1.1. Отрицателна демографска тенденция

Програмният район е слабо населен, като гъстотата на населението е под средната национална стойност за съответната държава. Като цяло районът на ТГС се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението, отрицателна нетна миграция и висок дял на населението на възраст 65 години и повече, както следва (по данни от 2019 г.):

Български район на трансгранично сътрудничество (средна стойност): Естествен прираст на населението (-1720), нетна миграция (-602), 65 години и повече (26%);

Сръбски район на трансгранично сътрудничество (средна стойност): Естествен прираст на населението (-1217), нетна миграция (-364), 65 години и повече (23%)

Като цяло демографските данни в програмния район не се различават значително от други идентични територии на ЕС, но за разлика от тях в областта на трансграничното сътрудничество липсват стимули и мерки за противодействие на неблагоприятните последици от отрицателната демографска тенденция. Привлекателните перспективи за работа, включително мерки на „сребърната икономика“, по-добра бизнес среда и по-добро качество на услугите от общ интерес, могат да допринесат за половината от работата, като ограничат миграцията, увеличат раждаемостта и генерират по-високи регионални доходи. Както е видно от следващия раздел, ниските равнища на доходите и неравенствата продължават да затрудняват икономическото развитие на трансграничната зона.

1.2 Бедност и вътрешнорегионални неравенства в доходите

Данните на Евростат показват, че територията на трансграничното сътрудничество попада в групите региони с втория най-висок процент на риск от бедност и социално изключване. Почти една четвърт от общото население (България – 32,8%, Сърбия — 31,7%) и поне половината от безработните (България– 58,7%, Сърбия — 47,5%) са били считани за изложени на риск от бедност през 2019 г. България е на трето място сред пенсионерите (24 %) в ЕС-27, изложени на риск от бедност през 2019 г., докато реципрочните данни за Сърбия поставят страната в по-добро положение (14,9%), което е под средното за ЕС-28 (2013—2020 г.) (15,5%). Следва да се отбележи, че почти една трета от населението на ТГС е съсредоточено в 8-ия най-беден регион на ниво NUTS 2 на ЕС за 2019 г. – Северозападният регион на България. В индекса за регионална конкурентоспособност за 2019 г. регионът отчита отрицателни резултати по всички наблюдавани показатели, с изключение на макроикономическата стабилност.

Що се отнася до неравенствата в доходите, показателят на Евростат „квинтилно съотношение на доходите“ показва противоположни процеси, които преминават и в двете държави, но техните индивидуални резултати са под средните за ЕС:

ЕС-28 (2013—2020 г.): 5.22 (2015 г.); 5.09 (2019 г.);

България: 7.11 (2015 г.); 8.10 (2019 г.);

Сърбия: 10.70 (2015 г.); 6.46 (2019 г.)

Условията за изравняване на доходите в Сърбия са подобрени, докато в България се наблюдава обратна тенденция. Връзката между застаряването на населението и неравенството в доходите е очевидна, особено в територии с висок процент пенсионери, изложени на риск от бедност (България). Един от подходите за решаване на този въпрос е да се предложат икономически стимули за по-активно включване на възрастните хора в социалния, гражданския и икономическия живот. От по-обща гледна точка обаче изкореняването на бедността представлява сложно предизвикателство. Освен глада и недохранването, проявите му включват ограничен достъп до образование и други основни услуги, социална дискриминация и изключване, както и липса на участие в процеса на вземане на решения. Различните социални групи понасят непропорционалната тежест на бедността и разпределението на доходите. Поради всички тези аспекти се изисква интегриран, многосекторен и многостранен подход за справяне с първопричините за бедността, осигуряване на основни потребности за всички и гарантиране, че бедните имат достъп до производствени ресурси, включително образование и обучение, така че да се постигне устойчив поминък и качествен живот.

1.3 Разлики в образователните резултати и резултатите в областта на заетостта

Сръбската част от програмния район е оборудвана с повече учебни заведения като процент от общия брой в страната. По-големият брой институции за формално образование в сръбската част на областта на трансграничното сътрудничество се определя от по-голямото население на страната. Въпреки това, сравними данни показват, че сръбското население в програмния район има по-добър достъп до услуги за формално образование, отколкото българското население от другата страна на границата. Това е особено важно, когато става въпрос за оценката на съотношението ученици/преподаватели в началното и средното образование – на сръбска територия – 8,3, докато еквивалентните данни за българската част на района са 11.3. Няма оптимален брой за това съотношение, но по-ниското съотношение показва по-положителен и по-индивидуализиран подход към преподаването.

Делът на завършилите начално и средно образование в цялата област на трансграничното сътрудничество е малко над или много близко до средната национална стойност за съответната държава. Процентът на преждевременно напускащите училище намалява всяка година. Резултатите на Сърбия са над средните за България и за ЕС по показателя на Евростат „Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)“, както следва:

ЕС-28 (2013—2020 г.): 11.2 (2014 г.); 10.3 (2019 г.);

България: 12.9 (2014 г.); 13.9 (2019 г.);

Сърбия: 8.4 (2014 г.); 6.6 (2019 г.)

България не изпълнява целевия показател „Образование и обучение 2020„(стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението) от 10 % дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, докато Сърбия не само изпълнява целта на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, но и бележи подобрене на този ключов фактор за икономическото благосъстояние.

И в двете държави учебните програми на средното образование не са достатъчно гъвкави, за да могат непрекъснато да се актуализират с оглед на бързото технологично развитие, а възможностите за тяхното адаптиране са ограничени до тези на изборителните класове и извънкласните дейности. Това съображение е важно, когато трябва да се въведат териториални мерки за преодоляване на определени недостатъци в образованието.

Що се отнася до висшето образование, България и Сърбия отчитат сходни посоки на изпълнение, измерени с показателя на Евростат „Разпределение на завършилите висше образование по широка сфера на образованието“, но въпреки това изглежда, че основните различия предполагат разнообразна икономическа специализация между двете държави с доминиране на производство в Сърбия и в сферата на услугите – в България. Данните за 2018 г. показват, че най-голям дял от завършилите висше образование в двете държави са от сферата на бизнес администрацията и правото (България – 31,8%, Сърбия – 23,1%), следвана от 13,1% от завършилите социални науки и 12,4% в областта на инженерството/производството (България). В Сърбия се наблюдава обратното разпределение на завършилите – 17,3% в областта на инженерството/производството и 10,3% в социалните науки. Тези данни могат да се разглеждат, както като показател за бъдещата секторна специализация, така и като отражение на настоящите нужди на пазара на труда.

Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения показват, че и двете държави трябва да инвестират повече и по-добре в уменията на своята настояща и бъдеща работна сила. Нуждата от повишаване на квалификацията и преквалификация на възрастното население е голяма, а участието в ученето за възрастни е слабо. Предприети са стъпки за повишаване на съответствието на професионалното образование и обучение (ПОО) с пазара на труда и в двете държави.

Като цяло България и Сърбия имат умерени резултати в областта на образованието за възрастни. Показателят за участието на възрастните в обучение за 2019 г., поддържан от Евростат, поставя България (2%) и Сърбия (4,3%) в долната част на европейската класификация (ЕС28: 11.3%).

Друг стандартизиран инструмент за оценяване, който се използва широко за оценка на постиженията в образованието, е оценката на Програма за международно оценяване на учениците (PISA). Изданието за 2018 г. на теста PISA показва, че резултатите на учениците в двете държави са по-ниски от средните за Организацията за икономическо сътрудничество и развитие по четене, математика и природни науки.

Показатели за заетостта в региона на трансграничното сътрудничество, 2019 г.

Като цяло, пазарът на труда в граничния район се характеризира с ниско равнище на заетост сред населението, екстремни заплати (минимални и максимални заплати на България, присъстващи в българската ТГС) и ниска мобилност на работната сила.

България: (2019 г.): Коефициент на заетост (70.1), Коефициент на безработица (4.3)

Зона за трансгранично сътрудничество България (2019 г.): Коефициент на заетост (63.4), Коефициент на безработица (8.9)

Сърбия: (2019 г.): Коефициент на заетост (49.0), Коефициент на безработица (10.4)

Зона за трансгранично сътрудничество Република Сърбия (2019 г.): Коефициент на заетост (46.9), Коефициент на безработица (13.2)

Що се отнася до заетостта, от българска страна, само Софийска област има резултати над средните за страната, докато в сръбската част на границата само процентът на заетост в регион Топлица е равен на националния показател.

Налице е малка разлика от около 4% в средния *коефициент на безработица* в двете държави, но положението от двете страни на границата се влошава поради силни вътрешнорегионални различия. Докато в сръбските региони на ниво NUTS III равнището на безработица е над или близко до средното за страната, стойностите за българския район са доста различни – например процентът във Видин е почти 4 пъти по-висок от средния за страната, докато за София е почти 5 пъти под средното равнище. Въпреки високото равнище на безработица в Сърбия нейният размер продължава да намалява от 2014 г. насам, докато коефициента на заетост запазва относително стабилна стойност през същия период от време.

Друго предизвикателство, свързано със заетостта, и за двете държави е необходимостта да се бори с високия процент на незаети с работа, учене или обучение млади хора (NEET) (млади хора, които се намират извън системите на заетост, образование или обучение). Данните по-долу са за 2019 г.

ЕС-28 (2013—2020 г.): 13.6%;

България: 17,5%

Сърбия: 19,9%

Липсата на равни възможности за заетост за младите хора в областта на трансграничното сътрудничество поражда опасения, че регионалните, икономически различия могат да продължат да се задълбочават, като в ТГС областта едно цяло поколение от млади хора се изключи от пазара на труда през следващите години. Поради това са крайно необходими институционални и бизнес усилия за разработване на привлекателни работни условия, особено на етапа на преход от образованието към пазара на труда.

1.4 Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване

Здравните предизвикателства в трансграничния регион са свързани главно със: (1) неравенства в предлагането на здравни услуги в градските и селските райони; (2) качеството на здравните услуги, (3) недостиг на медицински специалисти, (4) висок относителен дял на индивидуалните здравни разходи. Отдалечеността на някои малки общини от градските агломерации от гледна точка на предоставянето на медицинска помощ (първично, специализирано, болнично, спешно и спешно) продължава да бъде сериозно предизвикателство пред трансграничния регион в областта на здравеопазването. Разчитането на решения за електронно здравеопазване в рамките на системата носи значителен потенциал за повишаване на ефективността на системата, но и двете държави изостават от ЕС по отношение на електронното здравеопазване.

1.5 Различия в конкурентоспособността и бизнес средата

В изданието за 2018—2019 г. на Световния индекс за конкурентоспособност (GCI) България се нарежда на 49-то място от 141-те анализирани държави, като бележи напредък от 51-во място в предишното издание, докато Сърбия е на 72-ро място в световен мащаб, като спадна със 7 места спрямо предходното издание. Данните от изданието от 2019 г. показват, че България постига по-добри резултати по отношение на макроикономическата стабилност, условията на пазара на труда, финансовата система и показателите за иновационната екосистема. В същото време цифрите за следните стълбове показват необходимост от подобрене: инфраструктура, здравеопазване, продуктов пазар и бизнес динамика. Резултатите на Сърбия са смесени, като в някои измерения се наблюдава значителен напредък, а в други се наблюдава спад в позициите. Сред най-добрите елементи Сърбия отбелязва напредък в областта на здравеопазването, макроикономическата стабилност и инфраструктурата, като същевременно са необходими повече догонващи усилия в областта на иновациите, размера на пазара, институциите и внедряването на ИКТ. Един от най-често срещаните проблеми при извършването на стопанска дейност в Сърбия е липсата на налично, достъпно и разнообразно финансиране. Ограниченият достъп до финансиране засяга по-голямата част от малки и средни предприятия (МСП), както тези, които извършват дейности на вътрешния пазар, така и износителите.

Бизнес средата в двете държави наподобява отчетлива двойна структура. В едната крайност съществуват няколко големи модерни, капиталоемки, основани на ресурси, зависими от вноса и ориентирани към сглобяване предприятия, докато в другата крайност има малки и микропредприятия, които използват много прости и традиционни технологии и обслужват ограничен местен пазар. Следователно важен бъдещ курс на действие, който изисква широко вниманието на трансграничното сътрудничество, е необходимостта местните икономически оператори да предприемат технологична трансформация, като се насърчи постепенното преминаване от нискотехнологични към средно- и високотехнологично производството на продукти, което изисква широко използване на нови технологии и решения.

Броят на предприятията и общият оборот на всеки район от ТГС се увеличава всяка година, с изключение на Видин, чиято икономическа дейност се е свила през последните години. В областта на трансграничното сътрудничество преобладават активните предприятия в сектора на услугите, следвани от предприятията в промишлеността и строителството. Тази регионална специализация в сектора на услугите предоставя значителни възможности за интегриране на местните предприятия в регионалните и международните вериги за създаване на стойност, както и има голям потенциал за развитието на трансгранични регионални вериги в това отношение, но в същото време задълбочава регионалната разлика в доходите – очертават се неравенствата в доходите между северната и южната част на цялата трансгранична зона.

1.6 Различия в постиженията в областта на цифровите технологии и иновациите

От създаването на индекс за цифровата икономика и общество (DESI), България е класирана на последно място във всяко издание на индекса по всички свои показатели – свързаност, цифрови умения, използване на интернет услуги, интегриране на цифровите технологии и цифрови обществени услуги. Въпреки че общият ѝ резултат е нараснал до 36,4, сега България се нарежда на по-задно място отпреди въз основа на данните, получени преди пандемията. Това е така, тъй като държавата не е постигнала особено добри резултати по някои показатели на DESI, докато партньорите ѝ от ЕС са подобрили представянето си по отношение на

определени показатели. Що се отнася до цифровото общество, в шестте икономики от Западните Балкани, Сърбия също е с нисък резултат (3 от 5) в Перспективите за конкурентоспособността на ОИСР (2021 г.).

В Европейския сравнителен доклад за иновациите за 2021 г. България и Сърбия се оценяват като иноватори. На регионално равнище Югозападният район на България (вкл. областите София, Перник и Кюстендил) се оценява като умерен иноватор. Въпреки това и в двете държави липсва привлекателна система за научни изследвания и сътрудничество и координация между академичните среди, частния сектор и правителството, което прави недостатъчно развити техните рамки за иновационна спирала.

По отношение на предприемачеството не бяха намерени представителни данни за Сърбия. Според България резултатите на страната са далеч под средните за ЕС по отношение на броя на заетите лица, с най-ниски резултати за всички държави членки.

Информационните листове за Акът за малкия бизнес (SBA) за 2019 г. за България и Сърбия предоставят интересни сравнителни перспективи за резултатите на МСП в двете държави. По отношение на стълба „умения и иновации“ се наблюдават следните различия: Сърбия е в съответствие със средната стойност за ЕС по 4 от 7 показателя за иновации и дори я надминава по два показателя: „% от МСП, които продават онлайн,“ и „% от заетите лица, които притежават умения в областта на ИКТ“. България е под средната стойност за ЕС по 6 показателя и постига по-добри резултати само по отношение на „% от заетите лица, които имат умения в областта на ИКТ“. Изглежда, че и двете държави разполагат с добре подготвена работна сила (ИКТ умения на служителите), за да поемат по-цифровизиран курс на развитие, но Сърбия е по-напреднала в тази посока.

Една от най-важните предпоставки за изпълнението на политиките и практиките за цифрова трансформация са интернет връзката и използването. И двете държави имат почти еднакви резултати по отношение на използването на интернет и дела на домакинствата с достъп до интернет у дома. Разпространението на мобилния широколентов достъп се увеличава и в България и Сърбия. В публикацията на Глобална система за мобилни комуникации (GSMA) от 2019 г. относно „Състоянието на свързаността в мобилния интернет“ и двете държави са поставени в групата на напредналите държави.

1.7 Слабо развита туристическа инфраструктура

Разнообразието от природни и културни ценности в областта на трансграничното сътрудничество е ключова предпоставка за определяне на целево-ориентирано туристическо предлагане. Въпреки това наблюденията показват липса на трансгранични конкурентни туристически продукти през цялата година.

България е разделена на девет туристически региона, което улеснява разработването на регионални туристически продукти и подкрепя осъществяването на регионален маркетинг и реклама. Територията на програмата от българска страна попада в 5 туристически региона: Дунав (речен круизен туризъм, екотуризм), Стара планина (планински пешеходен и рекреативен туризъм), Розова долина (здравен, спа и културен туризъм), София (делови и културен туризъм) и Рила – Пирин (планински, ски, религиозен, спа и уелнес туризъм). Сръбската част на района на ТГС също предлага голямо разнообразие от туристически услуги:

културен туризъм (Гъмзиград, Ниш, Неготин, Пирот), балнео туризъм (Звоначка баня, Вранска баня, Нишка баня), както и всички различни форми на планински туризъм (Стара планина и планините Сува, Озрен и Ртан). Туризмът обаче е една от слабо развитите икономически възможности за Южна и Източна Сърбия и за цялата страна.

От двете страни на границата се наблюдават противоположни тенденции в промяната на броя на обектите за настаняване от 2016 г. насам. Броят на обектите за настаняване във всичките шестте области от българската страна на трансграничната зона е намалял през 2016 г. и 2018 г., с изключение само на област Кюстендил, където през 2018 г. е регистрирано увеличение от 7,35 % в сравнение с предходните години. В сръбската част от областта на трансграничното сътрудничество броят на обектите за настаняване е по-скоро стабилен за същия период от време с две изключения: Ниш отчита леко увеличение, а капацитетът за настаняване на Зайчар намалява. В по-слабо развитите райони с намаляващ брой на обектите за настаняване (Видин, Монтана, Зайчар) се наблюдава все по-голям брой легла, което предполага възприемането на мерки за ефективност. Налице е положителна тенденция към увеличаване на броя на леглата (намаляване на броя на туристите) в сръбската част на програмния район и обратна тенденция към намаляване на броя на леглата (увеличаване на броя на туристите) от българската страна на границата. Тези противоречия доказват, че наличието на по-голям капацитет за настаняване не обуславя автоматично по-голямата привлекателност на туризма – няма пряка връзка между броя на леглата (три пъти по-висок в сръбската част) и броя туристи (три пъти повече в българската част). Следва да се отбележи обаче, че най-големият брой туристи от българската страна на границата се дължи на близостта на столицата София, която е важен фактор.

Броят на туристите е най-важният показател, показващ степента на туристическата привлекателност. София и Кюстендил (България) са начело на най-посещаваните региони за трансгранично сътрудничество, следвани от Зайчар и Ниш (Сърбия), които заедно представляват 60 % от общия брой туристи в сръбската част на програмния район. Най-слабо привлекателните региони са Пирот, Пчиня, Топлица, Ябланица (Сърбия) и Перник (промишлен център без туристически атракции) и Видин (отдалечени от туристическите горещи точки въпреки местоположението си по река Дунав, с недостатъчно развита транспортна свързаност и ниско качество на пътната система).

Туристическата привлекателност на ТГС се определя главно от богатото разнообразие от исторически и културни ценности, национални паркове и забележителности, както и от ресурсите на балнео. В района на програмата има два културни обекта или природни обекти от световното културно наследство на ЮНЕСКО – Гъмзиград-Ромулиана, дворец Галериус в Сърбия и манастир Рила в България. Многостранният списък на световното културно наследство на ЮНЕСКО включва 16 материални недвижими обекта в България и 12 в Сърбия, сред които една културно-историческа забележителност се намира в областта на трансграничното сътрудничество – границите на Римската империя – Дунавските лимеси в България и границите на Римската империя (за Сърбия). Всички те представляват ключова предпоставка за разработването на интегрирани туристически продукти, но въпреки разпределената досега широка подкрепа по Interreg за отделни туристически проекти, не е постигнат устойчив интегриран и трансграничен туристически ефект (напр. целогодишни туристически продукти за трансгранично сътрудничество, които включват посещения на различни обекти за трансгранично сътрудничество). Поради това, въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона „признава“ непреодолими

слабости: Недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от туристически дружества, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културното наследство.

1.8 Липса на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с природни бедствия и загуба на биологично разнообразие

Връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на екосистемни услуги все още не е изградена в областта на трансграничното сътрудничество, въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статuti на закрила. Разнообразието на повърхността, климата, екологичните, хидроложките и педоложки характеристики (почвите в естествената им среда) на целевия район показва значителни гео- и биологично разнообразие. В резултат на изменението на климата, релефа и изкопаването на почвата, граничният район се характеризира с много разнообразна флора и фауна. Въпреки това, поради обширното минно и друго промишлено производство с отрицателно въздействие върху околната среда, както и предвид всички отрицателни последици от изменението на климата, районът на трансгранично сътрудничество е изложен на висок риск от природни бедствия. Най-големите замърсители на околната среда в областта на трансграничното сътрудничество са: минно-топилния басейн Бор, промишлените комплекси в Кладово и Неготин, въгледобивът и тежката промишленост в Перник. Друг основен замърсител на въздуха в района е използването на твърди горива за битово отопление през зимния сезон. Освен това по-голямата част от отпадъчните води, генерирани в региона, се вливат директно в реките и причиняват щети и значителни екологични проблеми. Ерозията на почвата е призната и като един от основните процеси на деградация на почвите на територията на ТГС.

По-голямата част от граничния район се характеризира с планински и алпийски терен, с изключение на малък вълнообразен и хълмист терен в северната част и ивица в района, където преминава основният път от София до Белград. Южната част на района на трансгранично сътрудничество е изправена пред по-големи рискове от суши, пожари и свлачища, докато северната част на района е изправена пред по-голям риск от наводнения в равнините. През последните години природните бедствия като суши, наводнения, горски пожари и свлачища стават все по-чести в програмния район поради комбинация от фактори като изменението на климата и индустриализацията. Това ще има отрицателно въздействие върху всички сектори на икономиката, човешкото здраве, екосистемите и биологичното разнообразие.

Тъй като екологичната инфраструктура в областта на трансграничното сътрудничество като цяло се оценява като недостатъчно развита, липсата на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с различни предизвикателства, свързани с околната среда, отслабва усилията за справяне с проблемите, свързани с изменението на климата. Различни анализи, оценки и сценарии на национални и международни институции и експерти поставят България и Сърбия сред държавите с по-висок риск от изменение на климата.

Целостта на почти всички естествени екосистеми в района на ТГС понастоящем е застрашена, отчасти поради текущите климатични промени, но също и поради антропогенния натиск, водещ до влошаване на състоянието на местообитанията и нарастваща заплаха от горски пожари. Загубата на биологично разнообразие продължава, а популациите на няколко редки

вида продължават да намаляват размера си. Прилаганите понастоящем подходи и стратегии за управление не осигуряват ефективно опазване на биологичното разнообразие. Настоящата национална мрежа от защитени зони, която попада в областта на трансграничното сътрудничество, не гарантира екологична непрекъснатост и свързаност, тъй като все още липсва връзка между екологични коридори. Интегрирането на основани на екосистемите практики и услуги за справяне с природни бедствия включва всички органи на местно, регионално и национално равнище, частния сектор, организациите на гражданското общество и гражданите за колективно справяне с природни бедствия чрез: (1) развиване на институционален капацитет чрез изграждане на експертен опит, база от знания, наблюдение и докладване; (2) повишаване на осведомеността: подобряване на образованието, участие на обществото в хуманитарни действия и действия за адаптиране към климата и 3) изграждане на устойчивост чрез укрепване на инфраструктурата, защита на природния и човешкия капитал.

1.9 Ограничена готовност за екологичен преход

Икономиките на България и Турция са с висока енергийна интензивност. И в двете държави основният енергиен източник са въглищата. В Сърбия тя доставя приблизително 50 % от общата енергия, докато в България нейният дял възлиза на 25 %.

Енергийният сектор в Сърбия остава до голяма степен неефективен и силно замърсяващ. Сърбия е поела ангажименти за увеличаване на дела на енергията от възобновяеми източници съгласно Договора за създаване на Енергийна общност до 27 % през 2020 г. През 2017 г. тя е управлявала 24,5 % енергия от възобновяеми източници – предимно дървесина, използвана за отопление на помещения. През 2019 г. няколко вятърни централи се появили онлайн – тенденция, която се очаква да продължи през 2020 г., но това няма да бъде достатъчно за постигане на целта. Що се отнася до целта за намаляване на емисиите с 80—95 % до 2050 г., в съответствие с политиката на ЕС сръбското правителство и националната енергийна система EPS (Elektroprivreda Srbije – Електроенергийна промишленост на Сърбия) планират да останат затворени към енергийна система с високи въглеродни емисии, най-вече чрез изграждането на електроцентрала с лигнитни въглища Kostolac B3 с мощност 350 MW и съживяването на дългия проект Kolubara B. Тъй като традиционните ѝ форми на производство не се оказват устойчиви на изменението на климата, Сърбия трябва да направи повече, за да диверсифицира своя енергиен микс и да подобри енергийната ефективност. През януари 2020 г. страната прие своя национален план за намаляване на емисиите. Вече е постигнат един положителен резултат в тази насока: енергийната интензивност на икономиката (kg нефтен еквивалент на 1000 евро БВП по постоянни цени за 2010 г.) е намаляла от 543,2 през 2007 г. на 424,3 през 2018 г. Аналогично, брутното вътрешно потребление на енергия също отбеляза лек спад от 6 % от 2007 г. до 2018 г.

В Сърбия процентът на рециклиране на битовите отпадъци е най-ниският в Европа – 0,3 % през 2018 г. Страната трябва да удвои усилията си, за да затвори своите депа за отпадъци, които не отговарят на изискванията, и да инвестира в намаляването, разделянето и рециклирането на отпадъците.

България продължава да е най-енергоемката икономика и икономиката с най-големи емисии на парникови газове в ЕС, далеч пред останалите. През 2017 г. България се нуждаела от 3,8 пъти повече енергия и е отделила 4,4 пъти повече въглеродни емисии за единица БВП,

отколкото средната стойност за ЕС. Страната обаче все още е на път да постигне своите цели по отношение на емисиите на парникови газове и енергията от възобновяеми източници. Тя не напредва към индикативните цели за енергийна ефективност, а разликата между настоящите и целевите равнища на потребление на енергия става все по-голяма.

Въпреки че в България са предприети политически действия за насърчаване на екологичния преход, страната продължава да изостава от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика. Мащабът на производителността на ресурсите в Сърбия също е далеч под средния за ЕС-28. И в двете държави липсва стратегия за кръгова икономика. Поради това е налице неотложен призив към двете държави да се справят с предизвикателството да насърчават и подкрепят по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните производствени практики.

1.10 Неоползотворен потенциал за регионална свързаност

Въпреки стратегическото си местоположение, с оглед на настоящите и бъдещите международни транспортни потоци, зоната на трансгранично сътрудничество понастоящем не е в състояние да се възползва напълно от този актив. През нейната територия преминават два от коридорите на основната мрежа ТЕН-Т с разширения към трети държави: Коридор Рейн-Дунав и Ориент/Източно-средиземноморски коридор.

Друг важен паневропейски коридор (Лондон-Будапеща-Белград-София-Пловдив-Истанбул-Калкута), който е най-късият път, който свързва Западна Европа, Близкия изток и Близкия изток, също пресича района на ТГС. Реконструкцията на 48-километровия път на тази европейска автомагистрала свързва ГКПП Калотина с столицата София. Сърбия вече е изградила своя участък до българската граница – разширението на магистралата Белград-Ниш. С изпълнението на целия проект за трансгранична автомагистрала се очаква времето за пътуване между София и Белград да бъде намалено на три часа.

Освен този проект за съвместна автомагистрала, не са осъществени други значителни подобрения на транспортната инфраструктура. Като цяло наличието на ограничени пътни връзки между двете държави се дължи на факта, че по-голямата част от границата съвпада с линията на Западните Балкани и това оказва отрицателно въздействие върху селския транспорт по протежение на границата. Дължината на пътната мрежа в българската част на ТГС е 4599 км, докато съответните данни за Сърбия показват по-добро пътно покритие – 10,852 км.

Железопътната мрежа на региона е много идентична с пътната мрежа по отношение на общото си разположение – почти всяка основна пътна връзка има паралелна железопътна линия. Единствената железопътна връзка между двете държави (София-Ниш-Белград) е с един коловоз и има няколко черни точки, където скоростта трябва да бъде значително забавена. По-голямата част от железопътните линии в граничната зона са доста стари и се нуждаят от цялостна реформа.

Инфраструктурата е променливата, по която българската част от областта на трансграничното сътрудничество има най-ниски резултати в индекса за европейска регионална конкурентоспособност за 2019 г. Необходимостта от изграждане на надеждна, устойчива и издръжлива инфраструктура, включително регионална и трансгранична инфраструктура в

България, е призната в доклада на Комисията за България за 2020 г. Освен това държавата е сред държавите членки с най-ниското очаквано качество на транспортната инфраструктура. В автомобилния и железопътния транспорт той все още изостава.

Общите предизвикателства накратко

— Социалните и икономическите различия между социално-икономически облагодетелстваните лица и лицата в неравностойно положение (вкл. по отношение на разпределението на доходите), при липсата на стимули за противодействие на неблагоприятните последици от отрицателната демографска промяна, продължават да пречат на икономическото развитие на ТГС. Условието за изравняване на доходите в Сърбия са подобрени, докато в Република България се наблюдава обратна тенденция.

Демографските тенденции и нарастващият недостиг на умения показват, че и двете държави трябва да инвестират повече и по-добре в уменията на настоящата и бъдещата си работна сила, както и да свържат по-добре образованието и обучението с нуждите на пазара на труда;

— Пазарът на труда се характеризира със значителни трансгранични и вътрешнорегионални различия. Необходими са повече икономически стимули за справяне с безработицата, особено младежката;

— Наблюдавани различия между търсенето и предлагането на здравни услуги в градските и селските райони и между различните групи доходи;

— Уязвимите групи хора и групите в неравностойно положение продължават да имат ограничен достъп до услуги от общ интерес, поради което следва да се определят приоритетно интегрирани мерки за подобряване на качеството на услугите и за активно икономическо приобщаване на уязвимите лица и да се даде възможност за повече цифрови решения;

— Приемането на ИКТ остава една от променливите, по които и двете държави се справят относително добре, но в по-малко цифровизирана среда, която дава възможност за разработване на по-цифровизирани решения в различни области на политиката.

— Системите за научни изследвания и иновации на двете държави са недостатъчно развити и са изправени пред редица структурни недостатъци;

— Слабо интегриране на националните дружества в международните вериги за създаване на стойност;

— Слабият туристически маркетинг и насърчаване, наред с липсата на трансгранични конкурентни туристически продукти през цялата година, възпрепятства развитието на туристическата индустрия;

— Липса на основани на екосистемите практики и услуги за ограничаване на загубата на биологично разнообразие и появата на природни бедствия;

— Високо потребление на енергия, доминиране на въглищата в общите енергийни доставки, недостатъчно изградени мощности за енергия от възобновяеми източници и недостатъчно развити модели на кръговост забавят темпа на ТГС, за да допринесат за неутрална по отношение на климата конкурентоспособност и преход без въглеродни емисии;

2. ДВИЖЕЩИ СИЛИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ В ПРОГРАМНИЯ РАЙОН

2.1 Благоприятен макроикономически контекст и резултати за МСП

Конкурентната позиция на България (растеж на БВП от 3,7 % през 2019 г.) е пример за това чрез общата факторна производителност, нарастващия дял на експортния пазар, увеличаването на разходите за труд за единица произведена продукция и продължаващата интеграция в световните вериги за създаване на стойност. Благодарение на силния износ и повишеното вътрешно търсене БВП на Сърбия нарасна с 4,4 % през 2019 г. Структурата на икономиката се подобри, а икономическата интеграция с ЕС се запази висока. Очаква се обаче кризата, свързана с COVID-19, да влоши значително икономическите перспективи на двете държави през 2020 г., по-специално по отношение на растежа на БВП, публичните финанси и заетостта.

На равнище ТГС се откриват някои несъответствия в регионалния БВП. Най-голямата икономическа продукция за 2018 г. е произведена в София район (1 844,15 милиона евро), следвана от Нишка област (1637,86 млн. евро). Област Топлица е произвела най-малко икономическа продукция – 303,51 милиона евро, леко изпреварена от област Видин, която отчита БВП от 348,24 милиона евро.

Като цяло икономическата структура (от гледна точка на БДС) на региона на трансграничното сътрудничество от двете страни на границата следва националните тенденции, които отчитат продължаващия растеж на сектора на услугите за сметка на намаляващата промишленост и селското стопанство.

През последните години МСП в сръбската „нефинансова икономика“ непрекъснато генерираха растеж на добавената стойност около 31,5 %. Производителността на сръбските МСП, изчислена като добавена стойност на заето лице, обаче е почти четири пъти по-ниска от средната за ЕС. Секторът на търговията на едро, дребно и производството формира секторната специализация на сръбската част от програмата.

В България МСП генерират две трети от общата добавена стойност и три четвърти от общата заетост в страната, което далеч надвишава съответните средни стойности за ЕС от 56,4 % и 66,6 %. През периода 2014—2018 г. МСП в „нефинансовата икономика“ са генерирали значително увеличение от 50,7 % на добавената стойност за МСП. По същия начин, годишната производителност на МСП, изчислена като добавена стойност на заето лице, е далеч под средната за ЕС. Въпреки че икономиката на България е силно ориентирана към услугите, производството постига по-добри резултати в сектора на търговията на едро и дребно, а добавената стойност за МСП от официалната икономика се е увеличила с 41,1 %.

За разлика от България, която е в съответствие със средната стойност за ЕС, резултатите на Сърбия в областта на интернализацията са много ниски. Само показателят „онлайн износители извън ЕС“ е показателят, при който резултатите на Сърбия са над средните за ЕС. Незадоволителните резултати на Сърбия в областта на интернализацията могат да се разглеждат като пряко следствие от това, че не е държава – членка на ЕС.

2.2 Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж

Районът на програмата се ползва от много богато и разнообразно природно наследство. България се нарежда на трето място в Националната екологична мрежа (NEN), като е

обхванала 34,4 % от националната си територия в рамките на мрежата „Натура 2000“. Броят на защитените зони за трансгранично сътрудничество, включени в „Натура 2000“, е много висок. Граничният район се характеризира с разнообразие на флората, фауната и естествените местообитания. Множество равнини и долини формират силен естествен потенциал за развитието на селското стопанство, горското стопанство и туризма. Районът е богат на природни паркове, защитени зони и природни резервати поради местоположението си в центъра на Балканския полуостров. Множество геоморфоложки образувания (пещери, естествени мостове, брегове и каньони), хидроложки (извори), дендрологически паметници и по-малки природни резервати също са защитени с официални инструменти. Допълнително признание за природното богатство на региона носи и здравословните му топлинни извори, които представляват фактор със значителна добавена стойност за потенциала за развитие на туризма в региона. Съществуват и влажни зони от международно значение, с подходящи условия на хранене, микроклимат и режим на ветровете. Миграционният маршрут на птиците – Виа Аристотелис – пресича зоната за трансгранично сътрудничество.

2.2 Потенциал за интеграция в международната туристическа мрежа

Един от европейските велосипедни маршрути, а именно трасета EuroVelo 13 Желязна завеса, преминава през зоната за трансгранично сътрудничество. Това дава възможност за посещение на 20 държави, започвайки в северна Финландия и преминавайки в близост до Балтийско море, Германия, Чешката република, Словакия-Братислава, Румъния и завършвайки в България в малкия черноморски град Резово. Следването на този маршрут с дължина повече от 9 950 км е поука за жива история, но също така представлява добре дошло напомняне за мира и помириенето, последвали падането на „завесата“.

2.4 Добра регионална свързаност и потенциал за мултимодален транспорт

Има 5 гранично-пропускателни пункта (ГКПП): Брегово – Мокране, Кула – Връшка чука, Калотина – Градина, Стрезимировци и Олтоманци – Рибарци, но само един от тях (Калотина – Градина) е подходящ за международен трафик.

Граничният контролно-пропускателен пункт Калотина се намира на главните пътни и железопътни връзки между двете държави. Граничният контролно-пропускателен пункт е един от най-важните ГКПП за България поради близостта му до София, през който преминава основния трафик между Европа и Азия.

В Брегово – Мокране трябва да бъде построен нов контролен пункт, тъй като съществуващият пункт се намира в селото, малко по-далеч от действителната граница. Достъпът там е сравнително добър и интензивността на трафика е ниска.

На ГКПП Кула – Връшка чука достъпът също е сравнително добър и трафикът е слабо интензивен.

Стрезимировци е съвсем нов граничен контролно-пропускателен пункт, отговарящ на изискванията, но сградата и оборудването все още не функционират пълноценно.

Нова положителна тенденция за подобряване на регионалната достъпност е споразумението за отваряне на три нови гранично-пропускателни пункта между двете държави: Салаш – Ново Корито, Банкя – Петачинци, и Трекляно – Босилеград.

Регионалната свързаност не е изчерпана с 5-те сухопътни граници. Вътрешните водни пътища предоставят възможности за развитие на щадящи околната среда и евтини транспортни услуги, което го прави жизнеспособна алтернатива на международния автомобилен транспорт. По този начин регионът получава значително предимство, тъй като разполага с един от най-важните европейски водни пътища – река Дунав. В района на трансгранично сътрудничество има 6 пристанища, както следва: Видин, Лом, Оряхово (България) и Кладово (ново, все още нефункциониращо), Прахово, Международно пристанище за превоз на пътници в Долни Милановац (Сърбия). Част от пристанищната система на района е свързана с други транспортни средства, но са необходими допълнителни значителни инвестиции за изграждане на модерна, гъвкава и ориентирана към бизнеса мултимодална инфраструктура за трансгранично сътрудничество. Основният потенциал в тази посока се вижда чрез следните центрове за трансгранични транспортни услуги:

— Видин: връзки пристанище-сухопътен-железопътен транспорт (предоставят връзки с интермодалния терминал в Русе, както и железопътни и пътни връзки към коридора Ориент/Източно-средиземноморски коридор на основната мрежа TEN-T);

— Пристанище Лом и пристанище Оряхово са част от зоната на пристанище Видин от Рейнско-Дунавския коридор, но са включени като пристанища на вътрешните водни пътища в широкообхватната мрежа TEN-T. Освен общите и насипните товари, пристанище Оряхово обслужва и пътници, а фериботният терминал на Оряхово обработва ро-ро товари;

— Връзки между Прахово – пристанище-железопътни линии (1270 m индустриален коловоз е свързан с националната железопътна мрежа).

3. СЪВМЕСТНИ НУЖДИ ОТ ИНВЕСТИЦИИ

Установените съвместни нужди от инвестиции отразяват очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, както и целите на Териториалната програма до 2030 г., която има за цел да засили солидарността при насърчаването на сближаването и намаляването на неравенствата между по-добрите места и тези с по-малко проспериращи перспективи или изоставащи.

—Инвестиции за многоизмерни интегрирани териториални мерки, насочени към преодоляване на разликата в доходите, относително високия риск от бедност, социалното приобщаване чрез услуги в общността и интегрирана заетост, здравеопазване и социална мобилна подкрепа в домашна среда, подобряване на достъпа и качеството на общите услуги за хората и предприятията;

— Инвестиции за разработване и прилагане на привлекателни перспективи за заетост и всеобхватни цифрови програми за повишаване на квалификацията, включително мерки на „сребърната икономика“, за да се изгради устойчив път към целта за заетост за 2030 г. от 78 %;

— Инвестиции за подобряване на качеството, съответствието на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, включително за адаптиране на образованието и обучението към нуждите на пазара на труда;

— Инвестиции за технологична модернизация, диверсификация на износа, достъп до вериги за създаване на стойност, създаване на трансгранични клъстери от предприятия.

— Инвестиции за въвеждане и разпространение на подхода „технология с определена цел“, който би стимулирал научноизследователската и развойна дейност, за да се намерят решения, които отговарят на неотложността на екологичните и социалните предизвикателства на трансграничното сътрудничество;

— Инвестиции за разработване на основани на екосистемите подходи за справяне с проблемите на околната среда, по-специално за повишаване на капацитета за гражданска защита;

— Инвестиции за разработване и прилагане на технологични решения, насочени към намаляване на емисиите на парникови газове и повишаване на кръговата икономика;

— Инвестиции за използване на потенциала на трансграничното сътрудничество за интеграция в международната туристическа мрежа и за разработване на целогодишни туристически продукти с привлекателно предлагане на услуги през ненатоварения сезон

4. ДОПЪЛВАЩИ И ПОЛЕЗНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ДРУГИ ПРОГРАМИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмата ТГС-ИПП III между България и Сърбия допринася за взаимното допълване и полезното взаимодействие със следните програми и инструменти за финансиране, но повечето от тях все още са в процес на разработване, поради което е възможно да се направи позоваване само на техните проекти (ако има такива).

Програмата *INTERREG – ИПП ТГС Република България – Република Сърбия за периода 2021—2027 г.* взаимодейства с *Програмата за развитие на човешките ресурси на България за периода 2021—2027 г.* в областта на пригодността за заетост и пазара на труда, което ще окаже реално въздействие върху изпълнението на планираните дейности по ЦП5: *Европа по-близо до гражданите* и целите за насърчаване на интегрирано, социално и икономическо развитие. Част от намеренията за реформи в образователната система (Програма за образование 2021—2027 г. на България), която е свързана и с мерки за подобряване на качеството, приобщаващия характер, ефективността и съответствието на образователните системи с нуждите на пазара на труда, с акцент върху уменията, свързани с цифровата трансформация и зелената икономика, т.е. програмата ще подкрепя всички образователни етапи – предучилищно, училищно, ПОО и висше образование. .

Интервенции по ЦП1: *По-интелигентна Европа за подобряване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и за създаване на работни места в МСП, включително производствените инвестиции* в рамките на предложената програма, до голяма степен допълват следните национални програми: *Програма за регионално развитие 2021-2027 г.*; *Програма за иновации и конкурентоспособност 2021-2027 г.*; *Български национален план за устойчивост и възстановяване*

Основните варианти за увеличаване на териториалните инвестиции и тяхното въздействие произтичат от силните полезни взаимодействия между програмата за трансгранично сътрудничество и *Програмата за регионално развитие за периода 2021—2027 г.* във всички

избрани области на политиката, с изключение на приоритетната цел „Интелигентна икономика“. Районите на трансгранично сътрудничество Перник и Кюстендил попадат в групата региони, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, поради което съответните предприятия и техните решения с нулеви въглеродни емисии ще бъдат подкрепени от основната програма в рамките на **ПРИОРИТЕТ 3: Справедлив енергиен преход**.

Налице е засилена стратегическа съгласуваност на програмата за трансгранично сътрудничество с **Националния план за устойчивост и възстановяване на България** и по отношение на повишаването на способността на хората да се адаптират своевременно към технологичната трансформация и съответните промени на пазара на труда, повишаването на равнището на цифровизация и екологизирането на българските МСП, биологичното разнообразие.

Съществува взаимно допълване с **Програмата за иновации и конкурентоспособност за периода 2021—2027 г.**, по-специално в областта на конкурентоспособността, цифровизацията, решенията за екологосъобразно производство и технологиите.

Интервенции по **ЦП2: По-зелена, нисковъглеродна Европа за насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на рискове и устойчивостта при бедствия** допълва **ПРИОРИТЕТ 4 „Риск и изменение на климата“** по **Програмата за околната среда за периода 2021—2027 г.**, която ще предприеме превантивни мерки и управление на риска от наводнения и суши, анализ на риска и прилагане на мерки за превенция и защита в процесите, свързани с движението на земната маса, повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения, повишаване на обществената осведоменост, както и на обученията, информационните и образователните цели във връзка с политиката за защита на климата, както и на свързаните с тях цели на политиката за защита на климата, повишаване на готовността на населението и капацитета на силите за реагиране в случай на наводнения, пожари и земетресения.

Най-съществената синергия с **Програмата за трансгранично сътрудничество между Румъния и Сърбия по INTERREG-ИПП за периода 2021—2027 г.** ще бъде в рамките на **ЦП2: По-зелена, нисковъглеродна Европа, специфична цел: Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска и устойчивостта при бедствия** на настоящата програма. **Програмата Interreg-ИПП Румъния – Сърбия за периода 2021—2027 г.** предлага мерки като инвестиции за възстановяване на природни зони (напр. гори, речни брегове) за предотвратяване на наводнения и свлачища, залесяване и повторно залесяване на районите, уязвими от наводнения и свлачища, предотвратяване и управление на свързани с климата рискове (пожари, бури, суши), предотвратяване на рисковете и управление на рисковете, които не са свързани с климата, свързани с човешките дейности, системи и системи и инфраструктура за прилагане на мерки за превенция на бедствия и действия в областта на околната среда, разработване и обучение във връзка с проекти за обучение по отношение на свързаните с околната среда дейности.

И двете програми ще имат голям принос за изпълнението на интервенциите, предложени по **специфична цел: Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони и извън градските**

райони. Малко от тях са разработването и прилагането на мерки за развитие и насърчаване на туристическите активи и услуги, природното наследство и екотуризма, културното наследство и културните услуги.

5. ИЗВОДИ ОТ МИНАЛ ОПИТ

Програмата за трансгранично сътрудничество между България и Сърбия по ИПП за периода 2007—2013 г. функционира в широк кръг от приоритетни области и обхваща различни сектори, без ясно определяне на приоритетите. Въпреки тематичната концентрация, наложена от регламентите на ЕС през периода 2014—2020 г., областите на интервенция, определени в рамките на програмата INTERREG-ИПП за трансгранично сътрудничество за периода 2014—2020 г., все още остават доста разнообразни и без никаква взаимозависимост.

За разлика от ограничените (дори намалени през периода 2014—2020 г.) финансови ресурси, интересът към програмата остава висок и през двата програмни периода. През периода 2007—2013 г. по 2 открити покани за представяне на предложения са подадени 367 проекта и са подписани 156 договора, докато през периода 2014—2020 г. по 2 открити покани са подадени 559 проекта и са подписани 101 проекта. Това показва, че повече от 70 % от проектните предложения не са били финансирани. Причините за това варират от високите очаквания на потенциалните бенефициенти през ниското качество на предложенията за проекти до липсата на ясна тематична насоченост на поканите за представяне на предложения. Очевидната несъразмерност между броя на приложените и договорените проекти доведе до разпръснати секторни инвестиции, както и до разпокъсани и подобни на точки интервенции, които като цяло не са в състояние да отговорят цялостно на действителните нужди и потенциал на областта на трансграничното сътрудничество, като по този начин не оказват значително въздействие върху приобщаващия и устойчив растеж.

Въпреки демонстрирания голям интерес, ниската компетентност на някои бенефициенти по отношение на изпълнението на определени мерки и ниското равнище на партньорство между публичния и неправителствения сектор допринесоха за липсата на капитализация на резултатите от проекта. Освен това се наблюдава изчерпване при генерирането на идеи за проекти – например широко се наблюдава разпространение на рутинни и повтарящи се действия по проекти, както и увеличаване на броя на проектите, като вече са финансирани подобни идеи/цели. Освен това и във всички покани повечето от кандидатите са една и съща организация/институции.

Резултати от извършените междинни и последващи оценки

Оценката на въздействието на програмата за периода 2007—2013 г., както и междинната оценка на програмата за периода 2014—2020 г. показва, че в съответствие с многообразието на областите на интервенция са постигнати голям брой и различни резултати. От финансова гледна точка се наблюдава драстично несъответствие между наличните, поисканите и договорените средства – средно общият бюджет на всички заявления надвишава с 498 % наличното финансиране, докато само 16 % от общия размер на поисканото финансиране са договорени. Често подобна финансова непропорционалност е предпоставка за слаби ефекти от програмата по отношение на ефективността и устойчивостта. Ето защо за програмата е трудно да извлече ползи за общността, да засили въздействието си върху региона и по-специално неговата добавена стойност, постигната чрез сътрудничество. В това отношение, за

да се постигне видимо въздействие, беше препоръчан нов, ориентиран в по-голяма степен към резултатите подход при изпълнението на бъдещите програми. Очаква се по-добра насоченост на програмата да засили връзките между потребностите и ресурсите (чрез концентриране на повече средства към най-търсените области на интервенция), като по този начин ще се постигнат пропорционални и устойчиви въздействия върху територията.

6. МАКРОРЕГИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ И СТРАТЕГИИ ЗА МОРСКИТЕ БАСЕЙНИ

Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП между България и Сърбия допринася за и взаимодейства с макрорегионалната стратегия, която ЕС е разработил за страните и регионите, които имат общи нужди и цели в региона на река Дунав. Чрез своя интегриран подход макрорегионалните стратегии на ЕС, като например EUSDR, насърчават целенасочени решения на предизвикателствата във функционалните райони, които не могат да бъдат решени от отделна държава, регион или община. Ето защо EUSDR е важен инструмент от стратегическа гледна точка за определяне на основните цели на Програмата за трансгранично сътрудничество България – Сърбия INERREG-ИПП за периода 2021—2027 г.

1.3. Обосновка за избраните цели на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и форми на подпомагане, разглеждане, когато е целесъобразно, на липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

За справка: член 17, параграф 3, буква в)

Таблица 1

Избрана цел на политиката или избрана специфична цел на Interreg	Избрана специфична цел	Приоритет	Обосновка на избора
<p><i>Цел на политиката I „По-конкурентоспособна и по-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативна и интелигентна икономическа трансформация и на регионалната свързаност на ИКТ“</i></p>	<p><i>Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции</i></p>	<p>Конкурентоспособен граничен регион</p>	<p>Бързият растеж на производителността е от съществено значение за постигането на целите за конкурентоспособност и новите цели за сближаване на ЕС. България отчита най-ниския процент на производителността на труда в ЕС-27 на заето лице и на отработен час през 2019 г. – 48,7 %. Липсват съответните данни за Сърбия, но експертните оценки показват малко по-добри резултати по този показател. Следователно целта на приоритета е да се окаже подкрепа на сектора на предприятията за увеличаване на производителността чрез преки производствени инвестиции с цел също така да се подпомогнат МСП в двойния преход и да им се осигури благоприятна среда за интернализация и участие в регионални и международни вериги за създаване на стойност. Очакваните ефекти от интервенциите предвиждат увеличаване на производителността на подпомаганите предприятия, което ще се отрази в по-висок темп на икономически растеж, по-</p>

		<p>висока заетост и по-високи доходи от труд. Като се има предвид значителното неблагоприятно въздействие на кризата с Covid-19, програмата се счита за подходяща за подпомагане на конкурентоспособността на МСП. Освен това се очаква икономическата активност да продължи да се свива през 2021 г., тъй като пандемията от Covid-19 ограничава частното потребление и инвестициите.</p> <p>Отрицателното въздействие на пандемията върху икономическата дейност може да се задълбочи допълнително, ако не бъдат приложени целенасочени и целенасочени мерки за борба с нея. Освен това бизнес дейностите по ТГС се осъществяват главно на местно равнище и поради това значителните възможности за развитие остават неизползвани поради ограничения размер на пазара и географския обхват на икономическите дейности, а икономическите различия в граничните региони ще продължат да се задълбочават. За българските и сръбските дружества е трудно да се възползват пълноценно от възможностите, предлагани от новите цифрови технологии – само 6 % от оборота на българските МСП и 5,39 % от оборота на сръбските МСП (средната стойност за ЕС е 10,13 %) идва от електронната търговия. Тъй като</p>
--	--	--

			проблемът с производителността и цифровизацията ще получи ценна подкрепа в програмния подход към МСП.
Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи“	<i>Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	Интегрирано развитие на граничния регион	Разликите в достъпа до услуги от общ интерес водят до риск доставчиците на услуги, предприятията и социалните дейности да се преместят в зони с подобър достъп. Това се отнася по-специално за отдалечените райони, които нямат достъп до обществени услуги и икономически и социални възможности. Липсващите връзки в трансграничното предоставяне на бизнес и туристически услуги са основен фактор за отрицателната демографска динамика и за инертната икономика, която се проявява в района. Перспективите за превръщане на икономически слабо развитите планински селища в обекти на екотуризма все още не са превърнати в конкретни проекти. По този начин неизчерпаемият туристически потенциал на програмния район все още не е достигнал етапа на превръщане в устойчива икономическа дейност. Например, малко е постигнато по отношение на изграждането на инфраструктура за отговорно пътуване и посещения в незасегнати райони от природата, което би оказало пряко въздействие върху местния жизнен стандарт и опазването на природното

			<p>наследство. Подборът на конкретната цел е направен с оглед на справянето с тези предизвикателства, като се отчита и спазването на основните приоритети на Териториалната програма до 2030 г. По този начин програмата ще допринесе за приоритета „Справедлива Европа“ на Териториалната програма до 2030 г. чрез прилагане на ориентиран към местните условия подход, за разлика от този на точка. Това предполага участието на всички участници, които играят активна роля в граничната икономика, като по този начин се дава възможност за многосекторни, отговорни и многостепенни управленски партньорства, които ще бъдат създадени в подкрепа на просперитета на граничния регион.</p>
<p>Цел на политиката 2: „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност “</p>	<p><i>Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи</i></p>	<p>По-устойчив граничен регион</p>	<p>Природните бедствия, настъпили на местно равнище, могат да имат въздействие на национално равнище. Както е видно от териториалния анализ, от 90-те години на миналия век насам се наблюдават редица бедствия, които причиняват сериозни материални щети и жертви в много региони в България и Сърбия, включително граничния регион. През последните пет години се наблюдава нарастващ дял на пожарите в района на ТГС. Като се има предвид вече установеното добро сътрудничество между отговорните органи в България и Сърбия и признатата необходимост от интегрирани и</p>

		<p>координирани мерки за намаляване на риска от природни бедствия, може да се предвиди стратегически подход за предотвратяване на риска и управление на бързото реагиране в случай на различни извънредни ситуации – горски пожари, бедствия, земетресения и др. Концепцията за готовност при бедствия е заложена в редица международни ангажименти, включително Рамковата програма на ООН от Сендай за намаляване на риска от бедствия, Програмата до 2030 г., Новата програма за градовете и ангажиментите от голямото споразумение. В Плана за действие на Европейската комисия относно Рамковата програма от Сендай за намаляване на риска от бедствия за периода 2015—2030 г. се предлага нов подход, обхващащ цялото общество и всички опасности, във всички области на икономическата, социалната и екологичната политика. Горепосочените, както и резултатите от процеса на регионални консултации относно разработването на следващата програма за трансгранично сътрудничество проправиха пътя за развитието на трансграничен стратегически проект в областта на готовността при бедствия с цел спешно реагиране на местно равнище – рационализиран</p>
--	--	---

			<p>подход в плана за действие на ЕК относно Рамковата програма от Сендай. Очаква се този проект да окаже по-голямо въздействие върху целевата област и в национален контекст, тъй като ще включва ключови органи, които играят различни роли на различни равнища в цялата система за управление на бедствия – от публични органи през академичните среди до НПО. Освен това проектът предвижда засилване на взаимодействието между науката и политиката с цел изграждане на по-стабилна база от знания за вземането на решения.</p>
--	--	--	---

2. Приоритети [300]

За справка: член 17, параграф 3, букви г) и д)

2.1. Приоритет 1: Конкуентоспособен граничен регион

За справка: Член 17, параграф 3, буква г)

2.1.1. Специфична цел (повтаря се за всяка избрана специфична цел)

1.1 Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции

За справка: член 17, параграф 3, буква г)

2.2.1. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка i), член 17, параграф 9, буква в), подточка ii)

В много държави правителствата търсят възможности за засилване на растежа на производителността, насърчаване на създаването на качествени работни места, засилване на търговията и инвестициите и намаляване на неравенствата. ММСП, които се разрастват, оказват значително положително въздействие върху създаването на работни места, иновациите, растежа на производителността и конкурентоспособността. Цифровите технологии и световните вериги за създаване на стойност предлагат нови възможности за МСП да участват в световната икономика, да въвеждат иновации и да повишават производителността. Като се има предвид обаче разнородността на местните ММСП и малката им способност да реализират своя потенциал за растеж, да се разрастват и да се възползват от регионалните и световните вериги за създаване на стойност поради малкия размер, ограничените ресурси (като умения и финанси) или промишлеността и пазарните условия, ММСП от областта на трансграничното сътрудничество изостават в цифровия преход и са непропорционално засегнати от неефективността на пазара, пречките пред търговията, неефективността на политиките и качеството на институциите. Нов подход за подкрепа на програмата, като например **директна подкрепа** за ММСП, може да подобри тяхната ефективност и разрастване, както и техния принос за приобщаващия растеж. Това включва управленски умения и умения на работната сила, технологии, мрежи, интернационализация, ефективно използване на ресурсите. С оглед на отрицателното въздействие на пандемията от Covid върху микропредприятията и малките предприятия, които обикновено имат недостатъчен капитал и слаб потенциал за развитие, пряката подкрепа за микро-, малките и средните предприятия придобива по-голямо значение от всякога, като се основава на опита, придобит от непряката подкрепа за бизнеса от предходните програмни периоди.

Неизчерпателният списък на действията, които трябва да бъдат подкрепени, включва:

- Технологични и/или организационни инвестиции, насочени към намаляване на разходите за производство/предоставяне на услуги и всякакви други инвестиции, водещи до повишаване на конкурентоспособността на предприятието, включително, но не само,

закупуване на специализирано оборудване и технологии (вкл. свързани с повишаване на квалификацията), системи за наблюдение; закупуване на ИТ оборудване, обучение и трансфер на ноу-хау, виртуални бизнес центрове, решения за електронна търговия, възможности за електронни плащания и др.; Действия, насочени към повишаване на производствения капацитет;

- Инвестиции, насочени към управление на качеството на продуктите/услугите, включително, но не само, подобрения в проектирането на характеристиките на продукта/услугата, подобрения в сервизното обслужване на клиентите след продажбата, подобрения в гаранцията за продукта, цялостни системи за управление на качеството и всеки друг аспект, който определя общото ниво на качеството на продукта/услугата;
- Инвестиции, насочени към достъп до нови пазари или пазарни сегменти, включително, но не само, маркетингови проучвания, технологии за пространствено разширяване, „организационно сътрудничество“ и съвместни бизнес схеми с други предприятия, фирмени изложбени зали във фирмения обект и др.
- Инвестиции в маркетингови и рекламни дейности, участие в международни панаири, изложения и други промоционални мероприятия, консултантски и информационни услуги, включително електронен маркетинг, комуникация с клиенти и др.

Областите на намеса ще бъдат тясно координирани с националните стратегии за конкурентоспособност и приложимите анализи. Подкрепата за ММСП ще се предоставя чрез конкурентен подход – открити покани за представяне на предложения.

2.3.1. Показатели /предстои да бъдат финализирани/

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка ii), член 17, буква в), подточка iii), точка 17, параграф 9

Таблица 2: Показатели за крайния резултат

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
<i>Конкурентоспособен граничен регион</i>	<i>Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително през продуктивни инвестиции</i>	<i>RCO 116</i>	<i>Съвместно разработени решения</i>	<i>Решения</i>	<i>6</i>	<i>15</i>

Таблица 3: Показатели за резултата

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
<i>Конкурентоспособе</i>	<i>Засилване на устойчивия растеж и</i>	<i>RCR 104</i>	<i>Решения, възприети или</i>	<i>Решения</i>	<i>0</i>		<i>11</i>	<i>Система на УО за</i>	

<i>н граничен регион</i>	<i>конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително през продуктивни инвестиции</i>		<i>разширени от организациите</i>					<i>мониторинг / Проучване</i>	
--------------------------	--	--	-----------------------------------	--	--	--	--	-------------------------------	--

2.4.1. Основните целеви групи

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка iii), член 17, параграф 9, буква в), подточка iv)

Основните целеви групи за СЦ 1.1 *Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции*, са ММСП.

2.2. Приоритет 2: Интегрирано развитие на граничния регион

За справка: Член 17, параграф 3, буква г)

2.2.1. Специфична цел (повтаря се за всяка избрана специфична цел)

Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони

Текстово поле: [300]

За справка: член 17, параграф 3, буква г)

2.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка i), член 17, параграф 9, буква в), подточка ii)

Приоритет 2 „Интегрирано развитие на граничния регион“ ще даде възможност на мултитематичните предизвикателства в граничния район да бъдат преодолені чрез интегрирана териториална стратегия (ИТС) в съответствие с член. 28 от Регламента за общоприложимите разпоредби. Очаква се интегрираните инвестиции за насърчаване на териториалното развитие в местната икономика да доведат до по-висока добавена стойност и да гарантират ефекта на лоста на средствата по ЕФРР и ИПП.

Изпълнените досега програми са осигурили широк брой и набор от крайни продукти, но в същото време е било трудно да се установи техният ефект и специфичната добавена стойност на трансграничното сътрудничество. Поради това е налице силна необходимост от замяна на некоординираните и подобни на тях инвестиции с многостранни и многосекторни решения в ключовите области на политиката, които определят степента на териториално сближаване.

Областта на политиката, която очертава перспективите за териториално икономическо развитие, е Европейският зелен пакт с неговите три цели: 1) Нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г.; 2) Икономически растеж, отделен от използването на ресурси, и 3) Никои човек и нито едно място не са изоставени. Справедливият и приобщаващ преход е водещият принцип на Европейския зелен пакт, който се нуждае от спешно прилагане във всички сектори, и по-специално тези с висок отпечатък върху околната среда, като например дейностите на предприятията и туризма. Съчетаването на Европейския зелен пакт и Териториалната програма до 2030 г. допълнително е предизвикателство за малките и слабо развитите райони, за да се преосмислят техните териториални пречки и потенциал за посрещане на местните нужди чрез глобално договорени подходи (декарбонизация, промишлена симбиоза, приобщаване). Това е точната териториална програма за интегрирано развитие на програмния район – за подобряване на съвременния живот чрез устойчиви решения с ефективно използване на ресурсите и нулеви въглеродни емисии.

Следва да се отбележи, че в по-голямата част от областта на трансграничното сътрудничество съществува висок риск от бедност, социално изключване, непрекъсната емиграция на млади хора в активна възраст и увеличаване на дела на възрастните хора. Слабите възможности за заетост в селските райони водят до концентрация на бизнес дейности и възможности за заетост главно в големите градове. За всички трансгранични райони съществуват икономически различия, главно между градските и селските райони. Регионите са относително изолирани от националните икономики. Сред отрицателните последици от световната пандемия са уязвимостта на микропредприятията и малките предприятия, системите на здравеопазване, както и низходящите тенденции в туристическия сектор. Остарялата инфраструктура, свързана с предотвратяването на риска, ниското ниво на развитие на екологичния туризъм и високата степен на уязвимост по отношение на изменението на климата са често срещани слабости в районите. Все още съществуват проблеми с пътната инфраструктура и връзките на малките градове с главните пътища са слаби. Като цяло областта на стратегията има най-ниските резултати по всички показатели на ЕС за развитие.

В същото време трансграничният район е богат на природни ресурси, културно и историческо наследство. В района на програмата има два културни обекта или природни обекта от световното културно наследство на ЮНЕСКО – Гъмзиград-Ромулиана, дворец Галериус в Сърбия и манастир Рила в България. Многостранният списък на световното културно наследство на ЮНЕСКО включва 16 материални недвижими обекта в България и 12 в Сърбия, сред които един културен/исторически забележителен знак се намира в областта на трансграничното сътрудничество – границите на Римската империя – Дунавските лимеси в България и границите на Римската империя (за Сърбия).

Районът на програмата се ползва от изобилие от природни атракции, чийто достъп или е недостатъчно развит, или се нуждае от повече връзки с местната верига за създаване на стойност в туризма, така че опазването на природата да се превърне в приоритет на политиката, както и повишаването на приходите. Този подход изисква интегрирани мерки за развитие на екотуризма, съчетаващ изобилието на Стара планна с привлекателната сила на селищата в обособен туристически продукт. Целта на този продукт е да спомогне за насърчаване на устойчивото развитие, което ще позволи на планинските райони да останат привлекателни места за туристите, които търсят отмора и удоволствие, но преди всичко да останат среди, които са съкровища и се разглеждат като места, в които живеят техните жители. Това може да се постигне например чрез осигуряване на инфраструктура за отговорно

пътуване и посещения в относително незасегнати райони и обекти от природното и културното наследство, както и чрез стимулиране на социално-икономическото участие на местното население в предлагането на туристически услуги.

Също така един от европейските велосипедни маршрути EuroVelo 13 „Пътят на Желязната завеса“ преминава през зоната за трансгранично сътрудничество. Всички те представляват ключова предпоставка за разработването на интегрирани туристически продукти, но въпреки разпределената досега широка подкрепа по Interreg за отделни туристически проекти, не е постигнат устойчив интегриран и трансграничен туристически ефект (напр. целогодишни туристически продукти за трансгранично сътрудничество, които включват посещения на различни обекти за трансгранично сътрудничество). Поради това, въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона „признава“ непреодолими слабости: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от туристически дружества, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културното наследство.

Всички тези констатации и териториални особености оформят стратегическата ориентация и насоченост на ИТС. При разработването на стратегията се преследва разумно равнище на агрегиране на стратегическата рамка в съответствие с новите подходи за програмиране, проявени в политиката на сближаване на ЕС за периода 2021—2027 г., както и средство за предварително опростяване на изпълнението. Поради това ИТС преследват една стратегическа цел, подкрепена от две специфични цели, както следва:

Стратегически цели: Засилване на растежа във всичките му аспекти

Специфична цел 1: Разширяване и подобряване на предоставянето на услуги

Специфична цел 2: Повишаване на регионалната конкурентоспособност, включително в областта на туризма (най-малко 40 % от бюджета на приоритета да се заделят за проекти с акцент върху устойчивия туризъм и културата)

От типологична гледна точка ИТС ще подкрепят широк спектър от действия – научноизследователски и развойни дейности; създаване и разпространение на информация, знания и умения; обучения; услуги; изграждане на мрежи; изготвяне на политики; незначително обновяване, подобряване и поддръжка на пътища и съоръжения от обществено значение; защита и опазване и т.н. кумулативните резултати от всички тези разнообразни действия, които ще бъдат насочени към преодоляване на широки тематични пречки и предизвикателства, ще доведат до интегриран ефект върху териториалното развитие.

Неизчерпателният списък на групите действия, които трябва да бъдат подкрепени, включва:

— Действия, насочени към разширяване на достъпността и подобряване на качеството на услугите от общ интерес (УОИ) в подкрепа на социалния и икономическия растеж – разработване на решения, които отговарят на променящите се нужди чрез възприемане на нови технологии (по-добро съотношение цена/качество, по-бързо предоставяне на услуги), обществени предизвикателства (напр. застаряване на населението, обезлюдяване, сребърна икономика и др.) и финансови ограничения; разработване на решения за разнообразяване на начините за организиране, предоставяне и финансиране на УОИ;

— Разработване и предоставяне на рамкова подкрепа за местните предприятия за растеж, разширяване и постигане на по-добри резултати на един по-екологичен и по-интелигентен световен пазар – организациите за подкрепа на бизнеса от региона ще си сътрудничат при

създаването на цялостна съвместна бизнес програма за бизнес услуги и консултантски услуги, предназначена да отговори на нуждите на местните ММСП за разрастване и повишаване на конкурентоспособността на регионалния и международния пазар. Програмата ще се съсредоточи върху обучението и развитието, които ще обхванат широк кръг от теми (предприемачество, кръговост, ефективно използване на ресурсите, цифровизация, интернализация), както и стабилна мрежа за подкрепа на надзора и наставничеството. Тази индиректна подкрепа за местния бизнес ще допълни пряката подкрепа, предвидена по приоритет 1 на програмата.

— Действия, насочени към рационализиране на използването на туристическите ресурси на трансграничния региона, вкл. осигуряване на по-бърз, справедлив и екологичен достъп и условия за свързване в мрежа на културно наследство и туристически обекти в региона на ТГС – разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти; реставрация, опазване, представяне на обекти на културното наследство; подкрепа за природни туристически обекти; създаване на природни обекти за стопанско ползване; инвестиции в инфраструктура и съоръжения за туристическа подкрепа; укрепване на връзките между природни и културни обекти, включително чрез подобряване на велосипедната мрежа, пътната инфраструктура, инфраструктурата на граничните пунктове; обучение на персонал на туристически атракции; подобряване на практиките за маркетинг и брендиране в туризма в региона на ТГС;

Следва да се отбележи, че зелените и цифровите решения ще бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин ще станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ИТС. Това решение се разглежда като програмен инструмент за насърчаване на новата политика на сближаване.

3.2.2. Показатели /предстои да бъдат финализирани/

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка ii), член 17, буква в), подточка iii), точка 17, параграф 9

Таблица 2: Показатели за крайния резултат

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>Насърчаване на интегрираното приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	<i>RCO 116</i>	<i>Съвместно разработени решения</i>	<i>Решения</i>	8	20
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>Насърчаване на интегрираното приобщаващо социално, икономическо и екологично местно</i>	<i>RCO87</i>	<i>Организации, които си сътрудничат трансгранично</i>	<i>Организации</i>	24	55

	<i>развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>						
--	--	--	--	--	--	--	--

Таблица 3: Показатели за резултата

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
<i>Интегрирано развитие на граничния регион</i>	<i>Насърчаване на интегрираното и приобщаващо социално, икономическо и екологично местно развитие, културата, природното наследство, устойчивия туризъм и сигурността в райони, различни от градските райони</i>	<i>RCR104</i>	<i>Решения, възприети или разширени от организациите</i>	<i>Решения</i>	<i>0</i>		<i>43</i>	<i>Система на УО за мониторинг / Проучване</i>	

2.2.4. Основните целеви групи

За справка: Член 17, параграф 3, буква д), подточка iii), член 17, параграф 9, буква в), подточка iv)

<p>Основните целеви групи на СЦ 2.1 Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в области, различни от градските, са:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гражданско общество; • Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи; • Неправителствени организации; • Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение; • Социални институции; • МСП и техните професионални организации.

2.2.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), ВОМР или други териториални инструменти

Референтни документи: член 17, параграф 3, буква д), подточка iv)

Географският обхват на приоритетното изпълнение се определя в съответствие с изискванията, посочени в член 23 от Регламента за общоприложимите разпоредби. Териториалният анализ, извършен за нуждите на интегрираната териториална стратегия (ИТС), разкри сходни икономически, социални и териториални предизвикателства, нужди и потенциали за развитие. Това се разглежда като мотив условно да се определи целият регион на ТГС като единна функционална зона за целите на ИТС. За целите на операциите, които предстои да бъдат изпълнени, специфичните функционални области са мотивирани като препоръчителни пространства за инвестиране в зависимост от техния характер. 12-те областни центъра в региона на ТГС са центрове за развитие на трансграничната територия и възли на мрежа от полицентрични селища. Те обслужват останалата част от територията, осъществяват сложни взаимодействия и взаимозависимости към по-малките градове и други населени места. С изключение на осигуряването на заетост (предимно пътуващи до работното място), тези центрове за развитие са част от националните и регионалните системи за предоставяне на здравни, образователни, административни и други услуги. Следователно всеки от тези 12 области притежава общите характеристики на дадена функционална зона, но поради ограниченото си географско покритие е трудно да бъдат адаптирани към индивидуалните инвестиционни планове. Докато функционират в тези системи, пространственият обхват на ИТС може да надхвърля официалните граници на региона на ТГС. Това показва, че функционалните зони имат условни граници в зависимост от *функционалния обхват на иницизираната дейност/интервенция/мярка*.

Следователно може да се каже, че територията на ИТС:

- Подкрепя разработването и прилагането на интегриран отговор на разкритите потребности и потенциал за развитие, стеснен по обхват, за да се обхване критерият за осъществимост;
- Отговаря условно на официалните определения за „функционален район/зона“ (области с висока степен на взаимодействие и взаимозависимост, където са необходими едновременни действия в различни сектори (образование, заетост, транспорт, здравеопазване, подкрепа за бизнеса), за да се постигне бъдещо развитие);
- Е резултат от консенсус между заинтересованите страни и от ангажимента им да участват в разработването и прилагането на ИТС;

2.3. Приоритет 3: По-устойчив граничен район

За справка: член 17, параграф 3, буква г)

2.3.1. Специфична цел (повтаря се за всяка избрана специфична цел)

Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи

Текстово поле: [300]

За справка: член 17, параграф 3, буква г)

2.3.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка i), член 17, параграф 9, буква в), подточка ii)

Малък брой проекти за борба с природните рискове и за справяне със специфични нужди в тази област бяха изпълнени в областта на трансграничното сътрудничество през предходните и настоящите програмни периоди. Досега програмите за периода 2007—2013 г. и 2014—2020 г. показват липса на широкомащабни водещи проекти, които да гарантират всеобхватен отговор на предизвикателствата и нуждите в областта на предотвратяването на риска и да оказват въздействие върху цялата трансгранична област. Предварително определен стратегически проект за подготовка на населението (*сръбското население ще бъде обучено и обучено за действия в случай на бедствия, с акцент върху горските пожари, а българското трансгранично население ще бъде инструктирано за действия в случай на земетресения и възрастни хора ще бъде информирано за правилните действия в случай на земетресения, пожари и други бедствия*) за действия в случай на бедствия и за подобряване на капацитета на професионалните екипи и доброволците за реагиране в случай на извънредни ситуации, които ще бъдат насочени към постигането на най-добри резултати от миналото:

1. Разширяване на рамката за трансгранично реагиране при бедствия чрез добавяне на повече видове природни и причинени от човека бедствия;
2. Повишаване на регионалния капацитет за реагиране при бедствия на най-засегнатите – специалистите, доброволците и населението по границите.

Намаляването на риска от природни бедствия изисква навременни и добре координирани мерки. В това отношение заедно с отговорните институции (като предварително определени партньори) широкото участие на общността, което е подходящо обучено за борба с природните бедствия, ще увеличи капацитета за реагиране на местно равнище и устойчивостта при бедствия и същевременно ще намали степента, в която дадена природна заплаха може да има вредно въздействие върху икономическото развитие в региона.

Поради това, за да се даде възможност на специалистите, доброволците, академичните среди и заинтересованите страни да допринесат за намаляване на риска от природни бедствия, се предлага следният неизчерпателен списък на дейностите:

- *Оптимизиране на образователния процес по отношение на разработването и прилагането на рамка за реагиране при бедствия, целяща засилване на взаимодействието между науката и политиката за по-стабилна база от знания за вземането на решения;*
- *Действия, насочени към укрепване на институционалното сътрудничество в трансграничния регион чрез разработване на ръководства и стратегически документи обмен на информация, знания и умения; провеждане на съвместни обучения на място и др.;*

- Разработване и прилагане на всеобхватна програма за готовност на граничните общности за адекватна реакция при природни бедствия, включително обучения на място, симулации, кампании за повишаване на осведомеността и др.;
- Малки инвестиции в публична инфраструктура за обучение и инвестиции в специализирано оборудване;
- Съвместно разработване на протоколи, процедури и подходи за предотвратяване на риска и управление на бързото реагиране при много потенциални извънредни ситуации.

2.3.3. Показатели /предстои да бъдат финализирани/

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка ii), член 17, буква в), подточка iii), точка 17, параграф 9

Таблица 2: Показатели за крайния резултат

Приоритет	Специфична цел	ID [5]	Показател	Мерна единица [255]	Междинна цел (2024 г.) [200]	Крайна цел (2029 г.) [200]
По-устойчив граничен район	Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCO85	Участие в съвместни схеми за обучение	участия	186	310
По-устойчив граничен район	Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCO81	Участие в съвместни трансгранични действия	участия	186	110
По-устойчив граничен район	Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи	RCO83	Съвместно разработени стратегии и планове за действие	стратегия/план за действие	0	3

Таблица 3: Показатели за резултата

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референт на година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-устойчив граничен район	Насърчаване на адаптирането към изменението	RCR81	Приключване на съвместни	участници				Система за монитора	310

	<i>на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи</i>		<i>схеми за обучение</i>					<i>ринг на УО</i>	
По-устойчив граничен район	<i>Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи</i>	RCR85	<i>Участия в съвместни трансгранични действия след приключване на проекта</i>	<i>участия</i>				<i>Система на УО за мониторинг / Проучване</i>	
По-устойчив граничен район	<i>Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, предотвратяването на риска от бедствия и устойчивостта, като се вземат предвид екосистемни подходи</i>	RCR79	<i>Съвместни стратегии и планове за действие, приети от организациите</i>	<i>съвместна стратегия/план за действие</i>				<i>Система на УО за мониторинг / Проучване</i>	3

2.3.4. Основните целеви групи

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка iii), член 17, параграф 9, буква в), подточка iv)

Основните целеви групи на конкретната цел „Насърчаване на адаптирането към изменението на климата, превенцията на риска и устойчивостта при бедствия“ са:

- Националните органи за управление на бедствия в България и Сърбия;
- Местни екипи за защита и спасяване от България и Сърбия;
- Доброволни пожарни отряди от Сърбия и Националното сдружение на доброволците в Република България;
- Местни власти
- Деца, студенти, възрастни хора на възраст 60 години и повече, представители на бизнеса;

- Общо население от трансграничния регион.

Бенефициерите по СЦ 3.1. са:

- Генерална дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Министерство на вътрешните работи (ГДПБЗН – МВР), България;
- Сектор „Управление на извънредни ситуации“ – Министерство на вътрешните работи (SEM МВР), Сърбия;
- Академията на Министерството на вътрешните работи, България;
- Национална асоциация на доброволците в Република България (НАДРБ);
- Други компетентни институции в тази област.

3. Финансов план

Позоваване: член 17, параграф 3, буква е)

3.1 Financial appropriations by year

Позоваване: член 17, параграф 3, буква ж), точка и), член 17, параграф 4, букви а)–г)

Таблица 7

Фонд	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
ЕФРР (цел „Териториално сътрудничество“)	0	2 686 899,17	2 730 267,14	2 774 502,25	2 871 472,30	2 347 138,14	2 394 081,00	15 804 360,00
	0	2 821 244,13	2 866 780,50	2 913 227,36	3 015 045,91	2 464 495,05	2 513 785,05	16 594 578,00
ИПП III ТГС ²								
ТГС по ИССРМС ³								
ИПП III ⁴								
ИССРМС ⁵								
ПОСТ ⁶								
Средства от Interreg ⁷								
Общо	0	5 508 143,30	5 597 047,64	5 687 729,60	5 886 518,21	4 811 633,19	4 907 866,06	32 398 938,00

² Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

³ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

⁴ Направления Б и В на Interreg.

⁵ Направления Б и В на Interreg.

⁶ Направления Б, В и Г на Interreg.

⁷ ЕФРР, ИПП III, ИССРМС или ПОСТ, като единична сума по направления Б и В

3.2   Общо бюджетни кредити по фонд и национално съфинансиране

Позоваване: член 17, параграф 3, буква е), точка ii), член 17, параграф 4, букви а)—г)

Таблица 8

Цел на политиката No или ТП	Приоритет	Фонд (което е приложимо)	Основа за изчисляване на подкрепата от ЕС (общ допустим разход или публичен принос)	Финансов принос на ЕС (a)=(a1)+(a2)	Индикативно разпределение на финансовия принос на ЕС		Национален финансов принос (б)=(в)+(з)	Индикативно разпределение на националния принос		Общо (д)=(а)+(б)	Процент на съфинансиране (е)=(а)/(д)	Финансов принос от трети държави (за информация)
					без ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (a1)	За ТП, съгласно член 27, параграф 1 от POP (a2)		Национален публичен (в)	Национален частен (з)			
	Приоритет 1	ЕФРР	Общ допустим разход	2 686 741,20	2 442 492,00	244 249,20	474 130,80	[237 065,40]	[237 065,40]	3 160 872,00	0,85	
		ИПП III ТГС ⁸	Общ допустим разход	2 821 078,26	2 564 616,60	256 461,66	497 837,34	[248 918,67]	[248 918,67]	3 318 915,60	0,85	
		ТГС по ИССРМС ⁹										
		ИПП III ¹⁰										
		ИССРМС ¹¹										
		ПОСТ ¹²										
		Средства от Interreg ¹³										
	Приоритет 2	ЕФРР	Общ допустим разход	3 476 959,20	3 160 872,00	316 087,20	613 581,00	[306 790,50]	[306 790,50]	4 090 540,20	0,85	
		ИПП III ТГС	Общ допустим разход	3 650 807,16	3 318 915,60	331 891,56	644 260,09	[322 130,04]	[322 130,05]	4 295 067,25	0,85	
		ТГС по ИССРМС										
		ИПП III										
		ИССРМС										
		ПОСТ										
		Средства от Interreg										
	Приоритет 3	ЕФРР	Общ допустим разход	9 640 659,60	8 764 236,00	876 423,60	1 701 292,80	[850 646,40]	[850 646,40]	11 341 952,40	0,85	
		ИПП III ТГС	Общ допустим разход	10 122 692,58	9 202 447,80	920 244,78	1 786 357,52	[893 178,76]	[893 178,76]	11 909 050,10	0,85	

⁸ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

⁹ Направление А на Interreg, външно трансгранично сътрудничество.

¹⁰ Направления Б и В на Interreg.

¹¹ Направления Б и В на Interreg.

¹² Направления Б, В и Г на Interreg.

¹³ ЕФРР, ИПП III, ИССРМС или ПОСТ, като единична сума по направления Б и В на Interreg.

		<i>ТГС по ИССРМС</i>										
		<i>ИПП III</i>										
		<i>ИССРМС</i>										
		<i>ПОСТ</i>										
		<i>Средства от Interreg</i>										
	<i>Общо</i>	<i>Всички фондове</i>	<i>Общ допустим разход</i>	32 398 938,00	29 453 580,00	2 945 358,00	5 717 459,55	[2 858 729,77]	[2 858 729,78]	38 116 397,55	0,85	
		<i>ЕФРР</i>	<i>Общ допустим разход</i>	15 804 360,00	14 367 600,00	1 436 760,00	2 789 004,60	[1 394 502,30]	[1 394 502,30]	18 593 364,60	0,85	
		<i>ИПП III ТГС</i>	<i>Общ допустим разход</i>	16 594 578,00	15 085 980,00	1 508 598,00	2 928 454,95	[1 464 227,47]	[1 464 227,48]	19 523 032,95	0,85	
		<i>ТГС по ИССРМС</i>										
		<i>ИПП III</i>										
		<i>ИССРМС</i>										
		<i>ПОСТ</i>										
		<i>Средства от Interreg</i>										
	<i>Total</i>	<i>Всички фондове</i>	<i>Total eligible cost</i>	32 398 938,00	29 453 580,00	2 945 358,00	5 717 459,55	[2 858 729,77]	[2 858 729,78]	38 116 397,55	0,85	

4. Предприети действия за привличане на съответните партньори в подготовката на програмата по Interreg и ролята на тези партньори по програмата в изпълнението, мониторинга и оценката на програмата

За справка: член 17, параграф 3, буква ж)

1. Регионални консултации

Процесът на подготовка на програмата Interreg-ИПП за трансгранично сътрудничество между България и Сърбия започна с регионални консултации, в които управляващите органи представиха новите елементи за програмния период 2021—2027 г.

Регионалните консултации, проведени през есента на 2019 г. в Монтана и Ботевград (Република България) и Бор и Ниш (Република Сърбия), бяха обширни и активни от всички региони и области от допустимия район. Повече от участниците в консултациите бяха представители на НПО, образователни и университетски институции, местни администрации, ММСП. По време на регионалните консултации бяха използвани множество инструменти: събиране на идеи за проекти от потенциалните бенефициери и попълване на въпросниците с коментари и предложения. Качествените коментари бяха взети предвид от екипа за програмиране на УО при изготвянето на програмния документ за периода 2021—2027 г. Проведените регионални консултации от двете страни на границата установиха също така местните нужди, слабости и проблеми, следвайки подхода „отдолу нагоре“. Заинтересованите страни повдигнаха въпроса за отрицателното демографско развитие и обезлюдяването в селските райони; миграция на квалифицирана работна сила, включително високо ниво на безработица; недостатъчен капитал и ниско ниво на развитие на ММСП в сравнение с цялата територия на страната; по-слабо развит туристически сектор и ниско ниво на развитие на екологичен туризъм; съвместни предизвикателства, свързани с превенция на риска и липса на устойчиви решения по отношение на превенцията на риска от бедствия; слабо развита пътна, туристическа и екологична инфраструктура; липса на дейности, които биха допринесли за интегрираното развитие на трансграничния район; ниско ниво на популяризиране на богатото културно и природно наследство; съществуваща пречка за съвместни мерки за опазване на природното и културното наследство.

Въз основа на статистическите данни, събрани на ниво програма, както и на резултатите от регионалните консултации, беше изготвен териториален анализ на програмния район.

2. Съвместна работна група по програмирането (СРГ)

Съвместната работна група ръководи фазата на програмиране и осигурява качеството и ефективността на подготовката на програмата. Общите отговорности на групата са:

- Подготовка на програмата.
- Организиране на диалог със съответните заинтересовани страни, усещане за резултатите от националните консултации и т.н.

През октомври 2019 г. беше създадена съвместна работна група за разработване на програмата с председател – заместник-министър на регионалното развитие и благоустройството на Република България и съпредседател на координатора за трансгранично сътрудничество в Министерството на европейската интеграция в Република Сърбия. Членовете и наблюдателите на съвместната работна група бяха определени за представители на Република България като държава членка, а Република Сърбия – като държава, която не е членка, включва институции и организации в съответствие с допустимите региони, които бяха представени с право на глас и с консултативни функции. Съвместната работна група прие следните документи:

- Въз основа на процедурния правилник на съвместната работна група, одобрен на първото техническо заседание през ноември 2019 г., съвместната работна група направлява фазата на програмиране и гарантира качеството и ефективността на подготовката на програмата и носи цялостната отговорност за организирането на диалог със съответните заинтересовани страни, като използва резултатите от националните консултации.
- През септември 2020 г. чрез писмена процедура беше одобрен териториалният анализ за трансгранично пространство Република България – Република Сърбия, включително SWOT анализа и заключенията, и беше даден мандат на управляващия орган и на националния орган да изготвят и представят предложение за интервенционна логика.
- На второто заседание през декември 2020 г. беше одобрена логическата информация за интервенцията и беше даден мандат на управляващия орган и на националния орган да изготвят и представят предложение за програмен документ.

3. Работна група по разработването на интегрирана териториална стратегия за региона на ТГС

Във връзка с разработването на териториална стратегия за интегрирани мерки и избран приоритет на програмата в обхвата на цел 5 на политиката „Европа по-близо до гражданите“ по Програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г., беше създадена преходна рамка.

Работната група има подпомагачи функции при изготвянето на многогодишна (обхващаща периода 2021—2027 г.) Стратегия за интегрирано териториално развитие с цел да се отговори на нуждите на програмата INTERREG – ИПП ТГС между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г., за да се допринесе за устойчивото икономическо развитие на региона. Цялостната отговорност на работната група е следната:

- Сътрудничество с избрания изпълнител по време на разработването на Териториалната стратегия за интегрирани мерки по ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ по програма INTERREG-IPA за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г.

- Информация за резултатите от диалога със съответните заинтересовани страни, бази данни, експертни позиции и т.н.

Работната група включва широк спектър на представителство от региона на ТГС с цел да се гарантира прозрачен и основан на участието подход при разработването на стратегията и да се гарантира ангажираността на местните заинтересовани страни. По този начин работната група се състои от представители на регионалната администрация, общините, социално-икономическите партньори, неправителствените организации и бизнеса от региона на трансграничното сътрудничество. Освен това работната група ще послужи като основа за създаването на управителния орган на стратегията и ще осигури приемственост в прилагането на териториалния подход за региона на ТГС.

4. Изпълнение, наблюдение и оценка

В съответствие с член 28 от Регламент (ЕС) 2021/1059 в срок от три месеца след одобряването на програмата ще бъде създаден съвместен комитет за наблюдение (КН). Съставът на КН ще гарантира балансирано представителство на съответните органи, междинните звена и представителите на партньорите по програмата и ще включва и представители на органите, създадени съвместно в целия програмен район или обхващащи част от него. Съставът на КН ще зачита принципите на партньорство и многостепенно управление и ще включва публичните органи (регионални, местни и други); икономически и социални партньори; представители на гражданското общество, като например екологични партньори, неправителствени организации и организации, отговарящи за насърчаване на социалното приобщаване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията; изследователски организации и университети и др. КН включва също така заинтересовани страни от регионалните консултации и членове на съвместната работна група. Подходът ще гарантира затваряне на цикъла и непрекъснатостта на процеса на определяне на проектите, мониторинг на изпълнението и оценката на програмата.

Основните компетенции и отговорности на мониторинговия комитет ще бъдат определени в съответствие с член 30 от Регламент (ЕС) 2021/1059.

Програмата ще продължи да насърчава прозрачността чрез публикуване на всички важни документи за справка на уебсайта на програмата. Всички заинтересовани страни ще бъдат приканени да изпратят коментари. Важна роля в изпълнението на ЦП 5 ще бъде на управителния орган на интегрираната териториална стратегия в областта на трансграничното сътрудничество, който ще работи в тясно сътрудничество със КН на програмата, за да се гарантира успешното изпълнение на ЦП 5.

5. Подход към комуникацията и видимостта за програмата по Interreg (цели, целеви групи, комуникационни канали, включително отразяване в социалните медии, където е приложимо, планиран бюджет и съответните показатели за мониторинг и оценка)

За справка: член 17, параграф 3, буква з)

Текстово поле [4 500]

Значението на ефективната комуникация стана широко признато от всички участници, управляващи програми, финансирани от ЕС. През периода 2021—2027 г. програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия ще запази добрите комуникационни практики от миналото и ще прилага гъвкав подход в отговор на новите предизвикателства в отношенията с обществеността. Комуникационните дейности по Програмата за трансгранично сътрудничество между Република България и Република Сърбия за периода 2021—2027 г. са предназначени да улеснят изпълнението на програмата в два аспекта: подпомагане на кандидатите и бенефициерите и повишаване на осведомеността за положителното въздействие на финансирането от ЕС. Всички те се изразяват в следните комуникационни цели:

- да направи програмата известна, привлекателна и леснодостъпна за потенциалните кандидати от всички приоритети и във всички региони на програмния район;
- подпомагане на бенефициерите при изпълнението на проектите;
- да се гарантира широко признаване на програмата, предоставяща подкрепа от ЕС за развитие на програмния район.

Основният акцент на комуникационните дейности е насочен към потенциалните кандидати, бенефициерите, заинтересованите страни и институциите, участващи в изпълнението на програмата.

Целевите групи на комуникационните дейности са:

- Бенефициери и потенциални бенефициери: публични органи, МСП, НПО, университети, институции за научни изследвания, образование и обучение, еврорегиони и други съвместни трансгранични структури, местни граждани и посетители.
- Други заинтересовани страни – правителствени/неправителствени участници: национални, регионални и местни органи и администрации, общини, областни съвети, областни администрации, НПО, действащи на гранично равнище, търговски сдружения на граничните региони, женски и младежки организации, трансгранични сдружения, културни, научноизследователски и научни организации, организации, представляващи икономически и социални интереси, заинтересовани страни от основните програми;
- Национални/регионални/местни медии от двете държави;
- Широката общественост (граждани)

При комбинацията от комуникационни канали се вземат предвид тематичните цели на програмата. Съществуват както цифрови, така и традиционни инструменти:

Канали за комуникация

1. Цифрови

- Уебсайт;
- Социални медии (Facebook и YouTube);

- Електронни прояви (срещи, работни срещи, конференции, семинари, обучения);
- Дейности за връзки с обществеността (информационни бюлетини, електронни брошури, Наръчник за визуална идентичност)

2. Традиционни

- Дейности за връзки с обществеността (съобщения за медиите, публикации, интервюта, показване, кратки видеоматериали)
- Сигнализация (блокове с логото на програмата на входа на сградата и на УО, НО, СС, плаващи под знамето на ЕС);

3. Мероприятия/обучения

- Срещи, работни срещи, конференции, семинари, обучения – за бенефициери, потенциални бенефициери и меди
- Местни прояви за честване на Европейския ден на сътрудничеството

Уебсайт

Подобно на основния източник на информация, новият уебсайт ще запази основната основна структура като тази от предходния програмен период.

Социални медии

Програмата ще използва Facebook и YouTube като основни канали в социалните медии. За да достигне максимална аудитория, УО ще използва оптимизация на търсачките (SEO) и реклами в Google (Google Ads), Facebook и YouTube.

вебинари за електронно обучение

Значителна част от онлайн стратегията е насочена към онлайн образованието. УО ще гарантира достъпността на информацията за заинтересованите страни, които не могат да присъстват физически на събитията. Ако е необходимо, всички възможни прояви под линията (BTL) ще бъдат прехвърлени онлайн.

Дейности по връзки с обществеността

Ще бъдат изготвени **съобщения за печата**, които ще бъдат разпространени сред местните/регионалните/националните медии.

Електронните брошури/информационни бюлетини ще бъдат публикувани и разпространени чрез социалните медии и уебсайта на програмата.

Инфографиките ще се използват за визуално представяне на сложна информация по бърз и ясен начин.

Пресконференциите ще бъдат организирани предимно на място.

Снимки от проявите и проектите ще се използват за подготовка на публикации, рекламни материали, видеоматериали и слайдове.

Видеоматериали – ще бъдат създадени кратки прояви за популяризиране на програмата през целия програмен период.

Рекламни материали – рекламни банери/подаръци/справки ще бъдат разпространявани по време на обществени прояви

Прояви и срещи

Взаимодействието между хората е от съществено значение за изграждането на доверие и за създаването на условия за сътрудничество. Като инструмент за достигане до бенефициерите и инфлуенсърите, проявите ще бъдат насочени към участниците, за да предприемат действия, като получат достъп до веб инструментите или взаимодействат с раздела за електронно обучение на уебсайта.

Специално внимание ще бъде отделено на новите видове бенефициери по програмата Interreg, като например микро-, малките и средните предприятия (ММСП), по отношение на широки информационни кампании относно предоставените възможности за финансиране, мероприятия за намиране на партньори на етапа на кандидатстване и т.н.

Друг важен елемент от комуникационната стратегия ще бъде посветен на стратегията за ЦП 5, която е приоритетът с най-голям дял от бюджета. Комуникационните дейности ще започнат по време на разработването на стратегията чрез широкообхватен подход на участие с участието на всички видове териториални заинтересовани страни – граждани, органи, неправителствени организации, предприятия. Изготвянето на списъка на операциите ще се извършва по прозрачен начин въз основа на консултации с потенциални организатори на проекти.

Обучения

Предоставят се обучения за бенефициерите по проектите (относно правилата за възлагане на обществени поръчки, докладването, финансовото управление, проверката на разходите, нередностите, правилата за комуникация и други въпроси, свързани с изпълнението на проектите).

БЮДЖЕТ

—планираният бюджет е равен или по-голям от...% от общия бюджет на програмата. описанието представя примерен финансов план по дейност/канал и година.

МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

УО ще информира СКМ веднъж годишно за напредъка и анализа на изпълнението на действията за комуникация и видимост. По искане на ЕК УО ще информира писмено по време на етапа на преглед за напредъка в изпълнението на действията за комуникация и видимост.

УО, заедно със СС и НА, ще разработват годишни комуникационни планове за всяка година. Той може да бъде преразгледан въз основа на констатации от вътрешен анализ или външни препоръки от СКМ, ОО или външни оценители.

За да оцени резултата от комуникационните дейности, УО ще извърши оценки на вижданията на потребителите

Вид дейности	Показател за изпълнението	<i>Цел 2027 г</i> .	Показател за резултатите	<i>Цел 2027 г</i> .
Прояви	<i>Брой прояви за потенциални кандидати/бенефициери/заинтересовани страни/широка общественост</i>	28	<i>Обща полза от проявата за участниците (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT
	<i>Брой участници в проявите</i>	1300		
Публикации	<i>Брой публикации (включително социални медии)</i>	350	<i>Обща полза от публикациите за читателите (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT
Уебсайт на програмата	<i>Брой посещения</i>	70000	<i>Обща полза от сайта/страницата за читателите (проучване)</i>	75 % оценка на CSAT
Социални медии	<i>Брой последователи/абонати</i>	700	<i>Брой акции, харесвания, мнения, коментари и хаштаг споменавания</i>	1000